

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

**АР-м и Лышъхъэу Тхьаклушынэ
Аслан спорт псэуальэу Мыекъуапэ
мы уахътэм щашыхэрэр тыгуасэ
къыклубагъэх.**

пстэури гъэцэклагъэ мэхъу.
Мыхэм «МАРК-Сервис»
ары лоф ащызышхэр.
АР-м и Лышъхъэу пстэури
къызэфыхысыжыгъуу, ыльэгъу-

Пстэумэ апэу ар Адыгэ къэралыгъо университетым игуманитарнэ колледж кӀуагъэ. Мыщ щеджэхэрэм апае общежитие ыкӀи стадион ашых. 2009-рэ илъэсым ахэр рагъэжыгъагъэх, ау мылкур зэрымкыгъуэм къыхэкӀыкӀэ яшын къызэтырагъэуцон фаеу хуьгагъэ. Джи мы илъэсым игъэтхэлэ мазэ псэолъэшын лофшӀэнхэм ападзэжыгъ. Республикэм ипащэ зэрэщэгъэгъозагъэмкӀэ, общежитиер лъэхъаным диштэу, дизайн гъэнэфагъэкӀэ ашы, студентхэр зыщыпсэуштхэм ямызакъоу, зыщеджэштхэри хэтыштых. Стадионым футбол, волейбол, баскетбол ыкӀи теннис ешӀаплӀэхэр, нэмыкӀ спорт джэгуӀкӀэ зэфэшъхьафхэм ящыкӀагъэхэр хэтыштых. Ахэм квадратнэ метр 6140-м ехъу зэлаубытышт, тӀысыплэ 500 хъоу трибунэ фашышт. Общежитиери стадионри зэхэтэу пстэумкӀи сомэ миллион 280-рэ аплӀухъащт, ащ щыцъу сомэ миллиони 130-м ехъур стадионыр ары зытефэщтыр. ООО-у «Архстудия» зыфиӀорэр ары мыхэм яшын дэлажьэрэр, мы илъэсым ыкӀэм нэс аухынхэу ыуж итых.

Ыльэгъугъэм ыгъэрэзагъ

Джащ фэдэу мы колледжым псауныгъэр зыцагъэпытэрэ спорткомплекс цагъэпси, къызэлаухыгъ. Ащ лоф зэришӀэрэри республикэм ипащэ зэригъэлыгъу. Ашыгъахэхэми джи зыдэлажьэхэрэми зэрагъэушӀорэр къыхигъэщыгъ.

— *НыбжыкӀэхэм сьд фэдэрэ лъэныкъокӀи хэхьоньгъэхэр ашӀынхэм фӀелорышӀэрэ псэолъакӀэхэр аужырэ илъэсхэм мымакӀэу Адыгэ къэралыгъо университетым къегъэуцух, мыхэри ащ хахъэхэшь, лъэшэу тигуапэ, —* къылауагъ ащ. — *Спортым лъэшэу зыщыпылӀхэ субъект тыхъунэу тыфай, зэрэтфӀэлӀэкӀэу ыуж титыш, зилахъ къыхэзылӀхэрэ пстэуми тафэраз.*

Мыекъуапэ ирайон пӀпчъ гъэпсэфыплэ чыплэ щыгъэпсыгъэныр пшӀэрылӀ шъхьалэу аплӀэрэ мафэхэм зыфагъэуцужыгъагъэхэм зэращыщыри ыкӀи ар гъэцэклагъэ хуьным ыуж зэритхэри АР-м и Лышъхъэу мыщ дэжыым къыщыхигъэщыгъ.

Нэужым Тхьаклушынэ Аслан Мыекъуапэ идэкӀыгъо лъэныкъокӀэ къыщашырэ спорткомплексышхом кӀуагъэ. Республикэм ипащэ аплӀэрэ ащ зэрэщылагъэр. Мы комплексыр 2010-рэ илъэсым рагъэжыагъ, ари ахъцэ щымылэм ыпкъ къыкӀыкӀэ къызэтырагъэуцон фаеу хуьгагъэ, ау ежъ Лышъхъэр мы проектър щыӀэныгъэм щыпхырыщыгъэным лъэшэу ыуж зэритыгъэм ишӀуагъэкӀэ, физическэ культурэмрэ спортымрэ хэхьоньгъэ ягъэшыгъэным фытегъэпсыжыгъэ федеральнэ программэу 2006 — 2015-рэ илъэсхэм ателытагъэм ар хагъэуцожыгъэу ишӀын падзэжыгъ.

Псэолъэшын лофшӀэнхэр зынагъэсыгъэхэм зыцагъэгозэнэу АР-м и Лышъхъи, Премьер-министрэри мыщ мызэу, мытлоу щылагъэх. Джири мары Тхьаклушынэ Аслан комплексыр зэрэщытэу къыкӀухъагъ, пстэури зэригъэлӀэгъугъ, иеплӀыкӀэхэр къырилотыкӀыгъэх. Мы уахътэм ыклоцӀрэ къыпыщылӀ чыплӀэхэмрэ зэтырагъэпсыжыгъэх. ПстэумкӀи комплексым ишӀын сомэ миллион 320-рэ тефагъ, ащ щыцъу миллиони 188-р федеральнэ, миллиони 132-р республикэ бюджетхэм къахэкӀыгъ. Подрядчикыр ООО-у «МАРК-

Сервис» зыфиӀорэр ары. Мы илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ ыкӀэм нэс ари аухынэу щыт.

Щэрыоплэ комплексэу агъэуцурэр ыкӀи республикэ стадионым итемыр лъэныкъокӀэ

гъэм зэригъэрэзагъэр, псэолъэшын лофшӀэнхэр пӀальэм ыпэ итхэу зэрэзэшӀуахыхэрэр нэрылӀэгъу зэрэхъурэр, псэолъэшхэм япшӀэрылӀхэр икӀоу зэрагъэцакӀэхэрэм ар ишыхьа-

трибунэу ашырэр зынагъэсыгъэхэр нэужым республикэм ипащэ зэригъэлӀэгъугъэх. ТӀури мы илъэсыр ары зырагъэжыагъэхэр, къыхъащт илъэсым аухынхэу ыуж итых. Щэрыуаплэм пстэумкӀи сомэ миллиони 104-рэ пӀэухъащт. Ащ щыцъу сомэ миллион 40-р республикэ бюджетым къыхэхыгъ, ары мы уахътэм лофэу щызэшӀуахыхэрэм аплӀуагъахэрэр. Адрэ сомэ миллион 60-м ехъур къыхъащт илъэсым федеральнэ Гупчэм къытлупщынэу щыт. Трибунэм пстэумкӀи сомэ миллион 53-у пӀэухъащтыр республикэ бюджетым къыдыхэлъытагъ. Ащ ишӀын зауыкӀэ, шапхэхэм адиштэу стадионым ищыкӀэгъэ

тэу зэригъэлӀэгъугъэхэр, пстэумкӀи сомэ миллион 53-у пӀэухъащтыр республикэ бюджетым къыдыхэлъытагъ. Ащ ишӀын зауыкӀэ, шапхэхэм адиштэу стадионым ищыкӀэгъэ

тэу зэригъэлӀэгъугъэхэр, пстэумкӀи сомэ миллион 53-у пӀэухъащтыр республикэ бюджетым къыдыхэлъытагъ. Ащ ишӀын зауыкӀэ, шапхэхэм адиштэу стадионым ищыкӀэгъэ

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтхэр А. Гусевым тыхыгъэх.

Нэбгырэ 570-рэ кьулыкьум ащэшт

Гьэтхэ дзэ дэщыгьор республикэм зэрэщыкьуагьэм изэфэхьысыжьхэр ыкьи бжыхьэ дзэ дэщыгьомкьлэ пшьэрыльэу зыфагьэуцужьхэрэм защытегушылэгьэхэ зэхэсыгьо тыгьуасэ щылагь.

Адыгэ Республикэм и Лышхьэрэ министрэхэм я Кабинет-рэ я Администрации ипашэу

Владислав Федоровыр, АР-м идзэ комиссарэу Александр Авериныр, министерствэ, ве-

домствэ, кьулыкьу зэфэшхьафхэм ыкьи муниципальнэ образованиехэм кьарыкьыгьэ лыкьохэр лффтхьабзэм хэлэжьагьэх.

Ыпэрапшлэу гьэтхэ дзэ дэщыгьор Адыгеим зэрэщыкьуагьэм Александр Авериныр кьытегушылагь. Ащ кьызэрылауагьэмкьлэ, пшьэрыльэу цылэм диштэу, республикэм ис кьлэзэ ньжыкьлэ мини 3,5-рэ дзэ комиссиехэм кьякьлэпэгьагь. Зипсауныгьэкьлэ дзэ кьулыкьум амыщэштхэм япчьагьэ, гьэрекьло ельытыгьэмэ, проценти 5-кьлэ нахь макь. Процент 30 фэдизмэ пьалэу дзэм защэштхэр афызэкьлахагь. Зэкьлэмкьлэ республикэм ис ньжыкьлэ 630-рэ гьатхэм дащыгь. Ахэм ащыщэу 77-мэ апшьэрэ гьэсэныгьэ ял.

Кьулыкьум кьлэштхэр ащ фэхьазырынхэм фэшл республикэм дзэ-егьэджен гупчэ зэрэщыгьэпсырэр А. Авериним кьыхигьэщыгь. ДОСААФ-м икьутамэ ипшьэрыльхэр зэрифэшьюашэу зэригьэцакьлэхэрэр, кьыткьлэхуьхэрэ лэужхэм яхэгьэгу шлу альэгьуным, ар кьэ-

ухьумэгьэным фэпльгьэнхэм фэшл лффышхо зэришлэрэр ащ кьылауагь. Япшьэрыльхэр зэхашлэзэ тиньбжыкьлэхэр дзэм зэрэкьлэхэрэм ыкьи щытхьу хэлэу кьулыкьур зэрэхьырым мэхьанэшхо зэрилэм кьыкьлгьэтхыгь. Ащ фэгьэхьыгьэу гьэсэныгьэм иучреждениехэм и лфф зэрэшлэн фаем, ау ищыкьлэгьэ лэмэ-псымэхэр икьу фэдизэу зэралэкьлэмьлым аналэ тыра-ригьэдзагь.

Гьэрекьло ельытыгьэмэ, 2015-рэ ильэсым, гьатхэм япсауныгьэ изытеткьлэ дзэ кьулыкьум кьлэ амал зилэ ньжыкьлэхэм кьахэхьуагь. Кьыхэгьэщыгьэн фае зызгьэбылхэрэм, кьулыкьум зыщызыдзыхэрэм япчьагьэ нахь макьлэ зэрэхьугьэр. Ащкьлэ яшлэгьэххо кьэкьлэ дзэ-патриотическэ плуныгьэм фэгьэхьыгьэ лффтхьабзэу республикэм щызэхашэхэрэм.

Комиссиехэм кьякьлэпэнуэ макьэ зэрамыгьэлушгьугьэр нэбгырэ 80 мэхьу. Нэбгыри 122-мэ бэшлагьэу альэхьух. Зипшьэрыль зымыгьэцакьлэрэ

ньжыкьлэхэм ялофхэр следственнэ кьулыкьухэм зэхафынхэу алэклагьэхьагь. Кьулыкьум зыщызыдзыхэрэм хэбзэгьэуцугьэм диштэу пшьэдэкьлэжь зэрэхьыщтыри агу кьэтэгьэ-кьлэжы.

АР-м хэгьэгу кьлэц лффхэмкьлэ и Министерствэ икьулыкьушлэхэмрэ дзэ комиссариатымрэ яло зэхэлэу лфф зэрэздэшлэрэм ишлэгьэххо кьэкьлэ. Бжыхьэ дзэ дэщыгьом ехьулэу республикэм ис ньжыкьлэ 3218-рэ дзэ комиссариатым кьэкьлэпэнуэ щыт. Ахэм ащыщэу нэбгырэ 301-мэ макьэ арагьэлун альэкьлэрэп. Зэкьлэмкьлэ ньжыкьлэ нэбгырэ 570-рэ бжыхьэм дзэм дащынуэ агьэнафэ.

Лффтхьабзэм кьыдыхэллытагьэу АР-м гьэсэныгьэмрэ шлэныгьэмрэкьлэ, псауныгьэр кьэухьумэгьэнымкьлэ, хэгьэгу кьлэц лффхэмкьлэ иминистерствэхэм ыкьи ДОСААФ-м ялыкьлэхэм дзэ дэщыгьом фэгьэхьыгьэ лффшлэнуэ зэхашэхэрэм кьате-гушылагьэх. Шхьадж зыфэгьэзэгьэ лэныкьомкьлэ пшьэрыльхэр агьэуцугьэх.

ПАТЪЫКЪО Анет.

Кьлэлегьаджэхэр зэнэкьокьух

Адыгэ кьэралыгьо университетым мы мафэхэм предмет зэфэшхьафхэмкьлэ кьлэлегьаджэхэм язэнэкьокьу щэкьлэ. Предмети 8-мкьлэ нэбгырэ 75-рэ зэнэкьокьух.

Ильэсифыкьлэ узэкьлэбэжмэ, университетым ипашэу Хьунэго Рэщыдэ иунашкьлэ ащ фэдэ зэнэкьокьу апэу зэхашэгьагь. ЕГЭ-м хэхьэрэ предметхэм якьлэлегьаджэхэр ащ хэлэжьэгьагьэх.

Университетыр кьлэщакьло ыкьи зэхашакьло зыфэхьугьэ лффтхьабзэр АР-м гьэсэныгьэмрэ шлэныгьэмрэкьлэ и Министерствэ игьоу ылытагь ыкьи лэпылэгьу кьыфэхьугь.

Зэнэкьокьур апэу зызэхашэм, очнэ-заочнэ шыкьлэм тетэу рекьлэжьагь. Мы ильэсым очнэ шыкьлэм тетэу макьло. Жюрим хэтых университетым ипашэу Хьунэго Рэщыдэ — ар итхьамат, АР-м гьэсэныгьэмрэ шлэныгьэмрэкьлэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Надежда Кабановар, университетым илофьшлэу Пэрэныкьо Вячеслав ыкьи нэмыкьлэхэр.

Гьатхэм хьысапымкьлэ кьлэлегьаджэхэр зэнэкьокьугьэх, урысыбзэмкьлэ яшлэныгьэхэр кьагьэлэгьуагь. Джы предмет заул нылэп кьэнагьэр.

Кьлэлегьаджэм уасэ зэрэ-

фашырэр, апэрэмкьлэ, ипредмет зэришлэрэр ары. Ар дэгьоу ышлэу, ригьаджэхэрэм агуригьэлэшьюу, шлу аригьэлэгьуэмэ, кьлэлегьаджэм уасэу фашы-рэм лэшэу зыкьлэты. Арыш, зэнэкьокьум пшьэрыльэу илэр кьлэлегьаджэ-предметникыр зыфэдэр кьэгьэлэгьогьэныр ары.

Министерствэм мэхьанэшхо реты ЕГЭ-м хэхьэрэ предметхэмкьлэ езыгьэджэрэ кьлэлегьа-

джэхэм лфф адэшлэгьэным, ахэм яшлэныгьэхэм ахэгьэхьогьэным. Ары зэнэкьокьур зыфэлажьэрэри.

Жюрим хэтэу Пэрэныкьо Вячеслав кьызэрылауагьэмкьлэ, кьлэлегьаджэм илэпэлэсэныгьэ нахь кьызыщылагьорэр ежь предметэу аригьэхьырымкьлэ зэнэкьокьум хэлажьэмэ ары

Спирт зэрищэзэ кьаубытыгь

Ешьюагьэу рулым кьэрытлысхьэрэ водителхэм якьыхэгьэщын фэгьэхьыгьэ лффтхьабзэр кьлэзэ, Юныгьом и 18-м гьогьу-патруль кьулыкьоу N 1-м иротэ истаршэ лейтенантхэу Хьокьло Вячеславрэ Мэщфэшлу Казбекрэ ыкьи гьогьурыкьлэныр щынэ-гончэнымкьлэ Кьэралыгьо автоинспекцием и Гьэлорышлэпэу Адыгеим щылэм икьулыкьушлэхэу, полицием икапитанэу Ешыгоо Налбийрэ полицием истаршэ лейтенантэу Григорий

Рябушкинымрэ зэгьусэхэу ура-мэу Железнодорожнэм автомобилэу «Газель» кьыщагьэуцугь. Тхыльхэр ыкьи автомобилыр заупльэкьлэм, «Газелым» икузов спирт литрэ 1420-рэ ыкьи шьон пытэ литрэ 962,3-рэ итэу агьэунэфыгь.

Хэгьэгу кьлэц лффхэмкьлэ АР-м и Министерствэ иотделэу Мыекьуапэ дэтым водителымрэ автомобилымрэ нагьэсыгьэх. Лффыр зэхафы.

(Тикорр.).

Телефономкьлэ кьагьэлэпцлагь

Ильэс 47-рэ зыныбжэ бзылфьыгьэу поселкэу Инэм щыпсэурэм Юныгьом и 25-м бзджэшлагьэ кьызэрэдызэрэхьагьэмкьлэ правэухьумакохэм макьэ аригьэлугь. Телефономкьлэ сомэ мин 98-рэ ащ шлуатыгьугь.

Мы хьугьэ-шлагьэр кьызэхьуллагьэм кьызэрылауагьэмкьлэ, мэфэ зытлукьлэ узэкьлэбэжмэ, ителефон правэухьумэкьло кьулыкьушлэ фэдэу зыгорэ кьыфьытеуагь. Бзылфьыгьэм игупсэ бзджэшлагьэ зэрехьагьэу ыкьи ащ кьлэлэр кьыхищыжыным фэшл ахьщэ ищыкьлагьэу, ар ыгьотмэ, лффыр зэфэшлыгьэ хьуцтэу кьырылауагь.

АР-м хэгьэгу кьлэц лффхэмкьлэ и Министерствэ ипресс-кьулыкьу кьызэритырымкьлэ, игупсэу зыфьытеуагьэм ителефон кьыземылэтым, бзджэшлэм кьылауагьэр бзылфьыгьэм ышлэш хьуи, ахьцэр

карточкэм ригьэхьагь. Мэфэ зытлу зытешлэм, игупсэ законыр зэри-мыукуагьэр ыкьи бзджэшлагьэ зэрэзэримы-хьагьэр бзылфьыгьэм кьышлагь.

Джыдэдэм Адыгеим иполицейскэхэр бзджэшлэм лэхьух ыкьи ащ икьэубытын фэгьэхьыгьэ лффтхьабзэхэр зэрэхьэх.

Адыгеим хэгьэгу кьлэц лффхэмкьлэ и Министерствэ цыфхэм закьыфегьазэ мыщ фэдэ бзджэшлагьэхэр кьямыхьулэнхэм фэшл телефономкьлэ кьалогьэ кьэбарым ишьыпкьагьэ ауплэкьлэнуэ, сакьыныгьэ кьызхагьэфэнэу.

(Тикорр.).

Мэкьэгьэлу

Адыгэ Республикэм икьэралыгьо бюджет учреждение «Адыгэ Республикэм и Кьэралыгьо филармония» зыфилорэм и Кьэралыгьо симфоническэ оркестрэ макьэ кьэгьэлу апэрэ скрипкэхэм якупкьлэ концертмейстерым илэпылэгьу ичыплэу нэкьлэ хьугьэм лухьаштымкьлэ зэнэкьокьу зэрэзэхашэрэм фэгьэхьыгьэу. 2015-рэ ильэсым чьэпыогьум и 26-м Адыгэ Республикэм и Кьэралыгьо филармоние хэт кабинетэу N 9-м (конференц-залым) щядэлущых.

Зэдэлущтхэм кьахиуытэхэрэр:

В.А. Моцарт. Концертэу N 3-р, 4-р, 5-р (каденциер игьусэу зы лахь).

И. С. Бах. Сонатэхэмрэ скрипкэм пае партитэхэмрэ (ежэ зыфэе пычыгьуйтлу).

Упчлэ зилэхэр мыщ фэдэ телефономкьлэ теонхэ альэкьышт: **8-918-429-82-84.**

Адыгеир ауж кьинэрэп

2014-рэ илъэсым ияллонэрэ мэзиhi, мы илъэсым пыкыгъэ уахтэри кьызэрыкIуагъэхэп, непи кьиньгъохэр текIыгъэхэп. Мы илъэсым иапэрэ илъэс-ныкIо изэфэхьысыжхэр кьэралыгъо статистикэм кьызегъэлыагъохэм, экспертхэм пэшлорыгъэшгъу кьызэралоштыгъэм фэдэу Iофхэр зэрэмыдэхэр кьыхигъэщыгъ.

Арэу щытми, джыри узыгъэгушлонишхо зэрэщымылэри кьало. Субъектхэм янахьбэм ябюджетхэм шыкIагъэхэр ялэ хьугъэ, ащ экономикэм иягъэ зэрэригъэкIырэм Iо хэлъэп. Статистикэм кьызэригъэлыагъагъэмкIэ, зибюджет нахь лъэшэу кьышыкIагъэхэм ащыщых Республикэу Коми, Нижегородскэ хэкур, Хабаровскэ краир, Москва, Московскэ, Сахалинскэ, Тюменскэ хэкухэм, Ханты-Мансийскэ автономнэ

щагъахэрэп Дагъыстан Республикэр ары — сомэ мин 18,7-рэ. Кьызщелыхыгъэхэм ащыщых Ивановскэ хэкумрэ Краснодар краимрэ — процент 12,5-рэ. Адыгеир мыщ дэжьи ауж кьинагъэхэм ахэфагъэп. Ары паклош, лэжьа-пкIэмкIэ чIыфэ зыпари зыщатемыл субъектхэм апэрэхэм ащыщ хьугъэ. Ащ юж кьекIых Ингушетиер, Тюменскэ, Курганскэ, Курскэ, Новгородскэ хэкухэр.

8711-рэ. Iоф зышIэхэрэмкIэ ар сомэ 9290-рэ, пенсием щылэхэмкIэ — 7133-рэ.

Джаш фэдэу статистикэм кьызэригъэлыагъагъэмкIэ, Урысыер пштэмэ, цыфым анахь ищыкIэгъэ гъомылапхъэхэм зэхэубытагъэу аясэ гурытымкIэ лъытагъэу сомэ 3765-м ехъу. Кьылэ Федеральнэ шьолпырым исубъектхэр пштэхэмэ, анахь пьутэу ахэр кьызщыпщэфынхэ лъэкIыштыр Адыгеир ары. «Продуктовэ корзинэм» сомэ 3398-рэ ыуасэу кьалпытагъ. Арэу щытми, илъэсыр кьызиыхагъэм кьышыублагъэу гъомылапхъэхэр проценти 7,8-кIэ нахь лъапIэ хьугъэхэу ары Адыгеим статисти-кэмкIэ и ГьэлорышIапIэ кьы-зэритырэп. ХэтэрыкIхэм ащыщхэм аясэ анахьбэу хэхауагъ. ГуцыIэм пае, нэшэбэгур, бэдзэогу мазэм ыосагъэм егъэпшагъэмэ, процент 17 фэдизкIэ нахь лъапIэ хьугъэ, кьэбаскъэм ыуаси ащ фэдиз хэхауагъ. Ау кIэнкIэм ыуасэ процентрэ ныкьорэкIэ, кьоегъэушкьоигъэм

— проценти 2-кIэ кьелыхыгъэу, тхьури, картофри, бжыныри, морковкэри, помидорри, нэкультыри нахь пьут хьугъэхэу статистикэм кьеты. Бэдзэршылпэхэмрэ тучанхэмрэ ар ащы-зэхапшIэрэп. НэмыкI товархэм аясэ проценти 9 хэхауагъ. ЗэкIэ — шыгынхэри, цуакъэхэри, узэрытхьакIэштхэри, Iэ-зэгъу уцхэри, гъэстыныпхъэхэри кьэлъэплагъэх.

Уасэхэм уагъэгушлорэп, ау

Адыгеир мэкъумэщ субъектхэм ащыщ. Аужырэ илъэсхэм мы отраслэм хэхьоныгъэу ышIыгъэхэр нэрылэгъух, ау мыщ кьыщашIырэ продукциер дгъэфедэным тыкыфэклонэу зэрэхьугъэм джыри нахьбэу фэдэ кьызфихьыштытхэм ащыщ.

округым ябюджетхэм хахьохэр ялэ хьугъэх. Адыгеир зибюджет хэхьагъэхэм ахэмы-хьагъэми, лъэшэу шыкIагъэ зыфэхьугъэ субъектхэм ащыщ хьугъэп. Кьэралыгъом зэрэщытэу промышленностыр проценти 3-кIэ кьыщелыхыгъ, гъомылапхъэмкIэ инфляциер процент 14-м шъхьарыкIыгъ.

Ау цыфхэм мылькьоу кьалэклахэрэмкIи, лэжьапкIэмкIи субъектхэм хэхьоныгъэ зилэхэр ахэтых. ГуцыIэм пае, кьалэу Хабаровскэ, Пермскэ краим, Карелием, Калининградскэ хэкум ащыпсэхуэрэм кьалэклэ-хьэрэ мылькур проценти 5-кIэ нахьбэу хьугъэу агъэуныфыгъ. ЛэжьапкIэмкIэ Ямало-Ненецкэ автоном хэкур апэит, гурытымкIэ лъытагъэу сомэ мин 79,7-рэ мазэм ащ кьыщалэжьи, анахь макIэу кьыз-

Ахьщэ анахь макIэу узэрыпсэун лъэкIыштыр УрысыемкIэ гурытымкIэ лъытагъэу сомэ 9662-рэ. Субъект пэпчэ ащ фэдэ ахьщэр зыфэдизыр ежэ егъэнафэ. Экспертхэм кьызэралорэмкIэ, уасэу ильым ельытыгъ ахьщэ анахь макIэу узэрыпсэун лъэкIыштыр ыгъэнафэрэр. Уасэхэр цыкIухэмэ, ахьщэри макIэ. Урысыем исубъектхэр пштэхэмэ, статистикэм кьызэригъэнафэагъэмкIэ, ащ фэдэу узэрыпсэун лъэкIыштыр ахьщэр зыщынахь макIэр Татарстан — сомэ 7786-рэ. Адыгеири зыщынахь макIэхэм ахалпытэ. ЗэрэхьурэмкIэ, уасэхэр анахь лъэшэу зыщыдэклоягъэхэм тиреспубликэ ащыщэп. Мы илъэсым ияллонэрэ квартал узэрыпсэун лъэкIыштыр ахьщэ анахь макIэу агъэнафэагъагъэр гурытымкIэ лъытагъэу сомэ

Адыгеир зибюджет хэхьагъэхэм ахэмыхьагъэми, лъэшэу шыкIагъэ зыфэхьугъэ субъектхэм ащыщ хьугъэп.

Iофхэр гъунэгъу субъектхэм анахь дэу пIон лъэкIыштытэп. «Продуктовэ корзинэр» анахь лъапIэу кьызщыдэклэрэу агъэуныфыгъэр Краснодар краир ары — сомэ 3772-м ехъу. Ащ юж Кьалмыкь Республикэр, Астраханскэ, Ростовскэ ыкIи Волгоградскэ хэкухэр кьекIых. Блэкыгъэ мазэм Урысыем зэ-

рэ илъэсхэм мы отраслэм хэхьоныгъэу ышIыгъэхэр нэрылэгъух, ау мыщ кьыщашIырэ продукциер дгъэфедэным тыкыфэклонэу зэрэхьугъэм джыри нахьбэу фэдэ кьызфихьыштытхэм ащыщ. АгроБизнес-Инкубаторэу Джэдже районым щагъэпсырэр ащ ишыхьат. Ащ фэдэ Урысыем джыри итэп. Мы проектым агропромышленнэ комплексым имызакъоу, республикэм иэкономикэ зэрэщытэу хэхьоныгъэхэр ригъэшынхэу гугъапIэхэр рапых ыкIи ар кьызэрэшъыпкьэжыштыт Iо хэлъэп.

ХьУТ Нэфсэт.

Илъэсыр кьызиыхагъэм кьышыублагъэу гъомылапхъэхэр проценти 7,8-кIэ нахь лъапIэ хьугъэхэу ары Адыгеим статистикэмкIэ и ГьэлорышIапIэ кьызэритырэп.

Япсауныгъэ ауплъэкIугъ

дунай зыхьожьхэрэм япчъагъэ миллион 17-м нэсы. Псауныгъэр кьэухьумэгъэнымкIэ Дунэе Организацием кьызэритырэмкIэ, 2030-рэ илъэсым ехьулIэу гу-пъынтфэ узхэм нэбгырэ миллион 23,3-рэ арыллыкIыштыт. ИкIыгъэ илъэсым Урысыем, нэбгыри 100-м телытагъэу, инфарктым хьулфыгъэ 330-рэ, бзылфыгъи 154-рэ иллыкIыгъэх, инсультым ыпкь кьыкIыкIэ хьулфыгъэ 250-мэ ыкIи бзылфыгъэ 230-мэ ядунай ахьожьыгъ. Республикэм 2014-рэ илъэсым нэбгырэ 14675-мэ лъыдэклауэр, гуузыр нэбгырэ 19038-мэ ялэу кьыщыхагъэщыгъ.

Зигугъу кьэтшырэ гупчэм иврач-кардиологэу Шэуджэн Марыет зэлукIэм кьызыщэгущылэм гу-пъынтфэ узхэр кьызыхэклыхэрэм ягугъу кьышыгъ.

Ащ кьызэрилуагъэмкIэ, зилпы-дэклауэе 140/90-м нэсыхэрэр, лъым шьоушыгъоу хэлпыр ыкIи холестеринер инхэмэ, шьон пытэхэм, тутыным яшъохэрэр, пхъэшъхъэ-мышъхъэхэр макIэу зышыхэрэр, пщэрыщэ хьухэрэр арых зипсауныгъэ зэщыкьоштхэм якуп хэтхэр.

ПивэшI заводэу «Майкопский» зыфилорэм ипашэ щынэгъончъэнымкIэ игуадзэу Андрей Черниковым АР-м псауныгъэр кьэухьумэгъэнымкIэ и Министерствэ илофышIэхэм зэрафэрэзэр кьылуагъ, Iоф-тхьабзэр игъо дэдэу зэхашагъэу ылытагъ. Заводым илофышIэхэм япсауныгъэ изытет мэхъанэшхо зэрэратырэп, производствэр ыпэкIэ лыкIотэным ахэм ялофшIэн зэрэпхыгъэр игушылэ кьыщыхыгъэщыгъ. Мыекьопэ кьэралыгъо тех-

нологическэ университетым Iэ-зэнымкIэ ифакультет идекан игуадзэу СтIашьу Оксанэ ястудентхэр мы Iофтхьабзэм зэрэхэлажъэхэрэр, анкетированиер зэрэрагъэкIокIырэр, цыфхэм макъэ зэрэрагъэлуэрэр кьылуагъ.

ПивэшI заводым илофышIэхэм лъым шьоушыгъоу ыкIи холестеринэу хэлъым изытет, ялпыдэклауэе, гум, тхьабылым Iоф зэрэшIэхэрэр афауплъэкIугъ. ИпсауныгъэкIэ шыкIагъэ зилэхэм кьахагъэщыгъэ узым фэгъэзэгъэ специалистхэм адэжэ клонхэу тхьапэхэр аратыгъэх.

Гупчэм илофышIэхэм цыфхэм закыфагъазэзэ, япсауныгъэ изытет ауплъэкIунэу кьаджагъэх, игъом узыр кьыхэбгъэщмэ, уелэзэнкIэ зэрэлэрыфэгъур агу кьагъэкIыжыгъ.

Адыгэ Республикэм медицинэ профилактикэмкIэ и Гупчэ мыщ фэдэ Iофтхьабзэ бэмышIэу щыригъэкIокIыгъ Мыекьопэ кьэралыгъо технологическэ университетми.

АЛЫЙ Анжел.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

Юныгъом иаужырэ тхьаумафэ гум и Мафэу Дунаим шыхагъэунэфыкIы. Адыгэ Республикэм медицинэ профилактикэмкIэ и Гупчэ илофышIэхэм цыфхэм япсауныгъэ изытет ыпкIэ хэмылгъэу уплъэкIугъэным епхыгъэ Iофтхьабзэхэр зэхашэх.

ПивэшI заводэу «Майкопский» зыфилорэм бэмышIэу ащ фэдэ Iофтхьабзэ шыкIуагъ, нэужым медицинэм илофышIэхэм пресс-зэлукIэ ащ кьыщатыгъ.

Адыгэ Республикэм медицинэ профилактикэмкIэ и Гупчэ ипашэу Мэт Заремэ кьызэрилуагъэмкIэ, илъэс кьэс гу-пъынтфэ узхэм апкь кьыкIыкIэ зи-

Унэшъуаклэм фитыныгъаклэхэр къетых

УФ-м и Правительствэ шышъхьэлум и 5-м унашъоу къыдигъэкыгъэм клэлэгъаджэхэу хыкумым зилоф ылуи ыгъэпщынагъэхэм еджаплэм лоф шашлэн фитхэу (бздэжэшлагъэу зэрахъагъэм елытыгъэу) къыщело.

Еджэплэ закъор арэл, гъэсэныгъэм илъэныкъо пстэуми — плуныгъэм, ныбжьыклэхэм языгъэпсэфын, япсауныгъэ игъэпытэн язэхэщэн, социальнэ къэухъумэнымклэ лофтхъабзэхэр зэрахъанхэу, спортым, культурэм ыкли искусствэм альэныкъо лоф ашашлэн альэныкъо комиссиер ялоф халпъэу, фитыныгъэ къаритымэ.

Бздэжэшлагъэри бэу зэтэфыгъ. Гъогу хъугъэ-шлагъэм хафи, лажъэ имылуэ нахъ лъэшхэм ялажъэ къытыралъхы агъэпщынагъи, бзэгу ахы имылажъэу агъэтысыгъи, къуалъхъэ алыхыгъэу алоу сомэ мин залуэ пае агъэпщынагъи, ышлэзэ цыф зыукыгъи, къэралыгъом миллиард пчъагъэклэ етыгъагъи щылэх. Арышъ, нэбгырэ пэпчъ илоф шъхъафэу хэплъэщтых.

Щылэныгъэм тыщырехыллэ зэтэ агъэпщынагъэр лофшлэплэ гъэнэфагъэхэм амыштэу,

лукъагъэхэу къылуагъэкыжъэу. Ащ цыфым ифитыныгъэ ыукъоу Конституционнэ хыкумым ылытагъ. Ары УФ-м и Правительствэ иунашъуи къызыклэлъыкылагъэр.

Илъэс залуэклэ узэклэлэбжэмэ, клэлэцыкылэхэм лоф адэзышлэщхэм якъыхэхын лъэшэу фэсакъыхэу аублэгъагъ. Лофшлэнымклэ Кодексми зэхъокыныгъэхэр фашыгъагъэх. Ащ шлуагъэ къытыгъэу алытэ. Сабыйхэм лоф адишлэ мыхъунэу цыфхэр щылэх. Ау 2013-рэ илъэсым Конституционнэ хыкумым а хэбзэгъэуцугъэр Апшэрэ хэбзэгъэуцугъэм димыштэу ылытагъ. Ары а лофым джы нэмыклэ еклопаклэ илэнэу зыкырахъухъагъэр.

Экспертхэм зэралъытэрэмклэ, унашъор бздэжэшлэгъэ хылытэ е сабийхэм япхыгъэу мыхъо-мышлагъэхэр зезыхъагъэхэр гъэсэныгъэм илоф рагъэклопэлэщхэм. Ау илъэсыбэклэ

узэклэлэбжэмэ, бздэжэшлэгъэхэу зэрымыхъагъэми, цыфэу агъэпщынагъэм илоф коммиссиеру зэхэщэщхэр хэплъэщтых.

Ащ фэдэу тэ тиреспубликэклэ хыкумым зилоф ылуи агъэпщынэгъэ клэлэгъаджэхэм якъэбар зэдгъашлэмэ тшлоигъоу гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ АР-м и Министерствэ иправовой отдел тыщыкылауагъэ. Ау ащ ипащэ къызэрилуагъэмклэ, ащ фэдэ цыфхэм министрствэм зыкыфагъазэу хъугъэл, ежъ министрствэри ахэм алыплъэрэл. Еджаплэхэм япащэу гуцылэгъу тшыгъэхэми къызэрилуагъэмклэ, гъэсэныгъэм илофышлагъэу, хъапсым дэсыгъэхэм зыкыфагъазэу, еджаплэм къылухъанхэу къылыгъэхэу къыхэклыгъэл.

Сыдэу щытми, УФ-м и Правительствэ унэшъуаклэу къыдигъэкыгъэр цыфым ифитыныгъэхэр къэзыухъумэрэ, ащ гуклэгъу фэзышырэу щыт. Лажъэ зимылуэ агъэпщынэгъэ клэлэплур, клэлэгъаджэр е еджаплэм ипащэ илофшлэн лухъажынымклэ ишлуагъэ къэклошт.

СИХЪУ Гошнагъу.

Сомэ миллиарди 7 пэлуагъэхъащт

Федеральнэ программэу «Развитие внутреннего и въездного туризма» зыфилорэм зэхъокыныгъэхэр фашыщтых. Ар 2011 — 2018-рэ илъэсхэм агъэцэклэщт лофыгъохэм адиштэу щыт.

Правительствэм иунашъо ипроект къызэрэщилорэмклэ, «Лэгъо-Накъэ икълэпчъэхэр» зыфилорэ республикэ проектэу рагъэжъагъэр агъэцэклэным фэшл къэклошт илъэсыщым къыклоцл сомэ миллиарди 7 Адыгеим къыфатлупщыщт. Ащ ишлуагъэклэ хъаклэщхэм, зыгъэпсэфылэ базэхэм чыплэу ялэхэм джыри 1800-рэ къахэхъошт, нэбгырэ 400 фэдиэмэ лофшлэплэ агъотыщт.

Проектым игъэцэклэн зырагъэжъагъэр 2014-рэ илъэсыр ары, ащ ыклэхэм адэжъ газыр ыкли псыр къушъхъэхэм арыхэщэнэу федеральнэ гупчэм сомэ миллион 437,5-рэ къытлупщыгъ. Ащклэ лофшлэн гъэнэфагъэхэр агъэцэклагъэх.

Урысые Федерацием и Правительствэ итхъаматэу Ольга Голодец бэмышлэу зехищэгъэз селекторнэ залуклэм къызыхыгъэщыгъ Адыгэ Республикэр нэмыклэ шъолъырхэу афатлупщыгъэ ахъщэр дэгъоу зыгъэфедэгъэхэм зэрахалытагъэр. Мы лофыгъомклэ зэфэхысыжъхэр зашлыщхэр тызхэт илъэсым икылыгъу ары. Субъек-

тхэм ахъщэу афатлупщыгъэр зыпэлуагъэхъэгъэ псэуалъэхэр ауллэжъащтых. Туризмэмклэ Федеральнэ агентствэм Ионыггом иаужырэ мафэхэм хэбзэ ахъщэу гупчэм къаритыгъэм ишлуагъэу къэклауагъэр зэригъэшлэщт.

Ахъщэшхоу тиреспубликэ къыфатлупщыгъэр Мыекъуапэ ыкли Мыекъопэ районым яинфраструктурэ зэтэгъэпсыхъэгъэным халъхъащт.

Адыгэ Республикэм туризмэмклэ ыкли зыгъэпсэфылэхэмклэ и Комитет зэрэщыхагъэунэфыкырэмклэ, проектэу «Лэгъо-Накъэ икълэпчъэхэр» зыфилорэм ихъатырклэ зыгъэпсэфахэр зэрагъэгупсэ-фышхэм нэмыклэу, къалэмрэ Мыекъопэ районымрэ къызылауытырэ чыплэхэм ащыпсэурэ цыфхэм ящылаки нахъ зыкызызэрилытхым республикэм и Лышъхъэу Тхъаклушынэ Аслъан ицыхъэ телъ, шъхъэ-ихыгъэу ащ игугъу ренэу ешлы.

Ахъщэу къытфатлупщыщтым щыщ зы лахъ шлэхэу къэсы-нэу мэгугъэх.

(Тикорр.).

Автобусхэр рыклонхэ фитхэп

Гъэмафэр къызыхъагъэм къыщегъэжъагъэу автобусхэм апкъ кыкылыгъэ гъогу хъугъэ-шлэгъэ пчъагъэ Урысыем къыщыхъугъ, ахэм цыфыбэ ахэклодагъ ыкли шъобжхэр хахыгъэх.

Ар къыдалъытэзэ, Адыгэ Республикэм хэгъэгу клоцл лофхэмклэ и Министерствэ цыфхэм язещэн щынэгъончъэу щытыным пытагъэ хэлъэу ыналэ тырегъэты, лофтхъэбзэ зэфэшъхъафхэр зэхэщэх.

Автомобиль гъогу «Дахъо — турбазэу «Лэгъо-Накъ» зыфилорэм изы лахъ анахъ гумэ-кыгъо зыпылхэм ащыщ. Ар къушъхъэхэм алхырыкырэ гъогу къинэу щыт. Гъогум изытет, барьерэу илэхэр шапхъэхэм адештэ пфэлэщтэп. Мы чыплэм гъогу хъугъэ-шлагъэ къыщымыхъуным фэшл, АР-м псэолъэшлынымклэ, транспортымклэ, псэуплэ-коммунальнэ ыкли гъогу хъызмэтхэмклэ и Министерствэ унашъо зэришыгъэмклэ, автобусхэр мыщ рыклонхэ фитхэп

ыкли ар къэзыушыхъатырэ гъогу тамыгъэу «Движение запрещено» зыфилорэр тет. Арэу щытми, гумэклыгъор мыщклэ дэгъэзыжыгъэ хъурэп. Хэбзэгъэуцугъэм димыштэу цыфхэр автобусклэ зэрэщэх, ахэм япсауныгъэ, ящылэныгъэ фэсакъхэрэл.

Джащ фэд, Мыекъопэ районымклэ автомобиль гъогу «Тульский — Садовый» зыфилорэм автобусклэ утехъэ хъушхэп. Республикэм

и Къэралыгъо автоинспекцие иподразделениехэр зигугъу къэтшыгъэ автомобиль гъогухэм нахъ лъэшыгъэ хэлъэу алыплъэщтых. Адыгеим щыпсэухэрэр ыкли хъаклэхэр зэхэтхэу къушъхъэм клохэ зыхъуклэ, шапхъэу щылэхэр къыдалъытэнхэ фае.

«Черкес чъыгхат»

Ижъырэ адыгэ чъыгхатэхэр зыфэдагъэхэм тетэу иклэрыклэу агъэпсыжъынхэу къыдэзыллытэрэ проект щыл. Хатэм имызакъоу, экологическэ паркэу «Черкес чъыгхат» зыфилорэри ащ хэхъащт. Лофыгъор Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетымрэ фондэу «Клэн» зыфилорэмрэ зэшлуахыщт.

Фондым ипащэу Чэмышъо Гъазый къызэрилоуэмклэ, чъыгхатэр зыщагъэтысыщтым пэмычыжъэу ижъырэ адыгэ халлэ щагъэуцущт. Щагум кыш, шэщ, унагъом ищыкыгъэ лэмэпсымэхэр зышашырэ псэуалъэ, нэмыкыхэри дэтыщтых.

Ащ фэдэ зыгъэпсэфылэ парк тилэ хъумэ, аграрнэ ыкли этнографическэ зеклоным тиреспубликэ нахъ зыщаушъомбгъунэу проектэу зыгъэцэклэщхэм къало. Зызыплъыхъанэу республикэм къэкlorэ зеклохэм адыгэхэм ижъыкыкышлэ-псэуклэу ялагъэм мыщ нэлуасэ зыщыфашыщт.

Чъыгхатэм щагъэтысыщт мылэрысэ, къужъ лъэлкхэм якъыхэхын фежъагъэх. Тлопсэ районым ит псэуплэхэу Псыбэ, Агуй-Шапсыгъэ, Новомихайловскэм къащыкыштыгъэ чъыгхэм афэдэхэр Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ишлэныгъэлэжъхэм къызылэклагъэхъагъэх. Джащ фэдэу шъомч, дэшхо ыкли дэжъые лъэлкхэ дэгъухэр къыхахы.

Паркыр зыщагъэпсыщт чыплэр агъэкъэбзэщт, апэрэ лофшлагъэхэр 2018-рэ илъэсым нэс къэлэгъоштых. Экопаркыр Мыекъуапэрэ Гъозэрыплъырэ азыфагу къыщызэлъахыщт.

(Тикорр.).

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъокIэ Юныгъом и 15-м, 2015-рэ илъэсым къэралыгъо республикэ клиническэ онкологическэ диспансерым Iэшъхьэмэфэ Мыхьамэт Хьусенэ ыкъом ыцIэ фаусыгъ.

Шушлагъ

Илъэс 80 тешлэжыгъ Приэльбрусьем ит къоджэ дэхэ цыклоу Гунделен шъэожьыеу Мыхьамэт къызыщыхуэгъэм. КIалэр врач дэгъу хьун къодьер арымырэу, хирург ыкIи Адыгеим ионкологие къулыкъу изэхэщэкIо ин хьуштмэ зыми ышлэнып ащыгъум.

Иэшъхьэмэфэ Мыхьамэт псаугъэмэ, ыныбжъ мыгъэ илъэс 80 хьуштыгъэ. Илъэс 28-рэ махьу ар къызытхэмытыжыр — ти КIэлэегъэджэщхоу, тызыгъэсагъэу, тиврач шъхьэлагъэу, медицинэ Iофышлэ Iлэужыр зыплугъэу, исэнэхьат ыкIи ипшъэрыл ин афэшыпкъагъэр.

Мыхьамэт Хьусенэ ыкъом тырыгушылэ зыхьукIэ, уахьтэри къыткIэдэлукIэу къызэтеуцорэм фэд. А илъэс гушлуагъохэр, хьугъэ-шлэгъэ дахэхэр шъхьэм бэрэ

щызэпэкIэкIыжыых. Хэти сьди ащыгъупшэрэп.

Пшызэ мединститутыр къыуыгъ, дзэ къулыкъум щылагъ ыкIи илъэси 3 Шэуджэн район сымэджджым врач-хирургэу Iофщишлагъ. Ащ ыуж Мыекъопэ районым иврач шъхьалэу агъэнэфагъ. А уахьтэм мы районым ипсэупIэ 56-мэ нэбгырэ 70000-м нахьыбэ ащыпсэуштыгъ. Фельдшер-мамыку пунктхэр, амбулаториехэр, чыплэ сымэджджэхэр — зэкIэ врач шъхьалэм ылэ илгыгъэх, къызэдигъэгъунэщтыгъ. Иэшъхьэмафэр бэрэ станицэ, къутыр Iудзыгъэхэм кIоштыгъэ, операциехэр ащишлэщтыгъ, сымэджджым ренэу чIэтыштыгъ, Iэзэн Iофыгуабэр ыкIи цыфыбэ коллективыр дэгъоу зэблищыштыгъ. Иэшъхьэтет гупсэфэу, врач дэгъоу, цыфышлоу

зышлэщтыгъэ ыкIи рихьыплэгъэ пэпчэ агу къынагъ Мыхьамэт. Цыф еджэгъэ-гъэсагъэу, Iэдбэу, исэнэхьат епхыгъэ пстэур егугъоу зэшIозыхыштыгъ. Районым ис унагъоу къеоплагъэ пэпчэ Iоми хьунэу ышлэу, хэти зафэу дзэекIоу ары цыфхэм агу къызэринагъэр Iэшъхьэмэфэ Мыхьамэт.

Илъэси 8-р зы илъэсэу чъагъэ. Iэзэплэ унэхэр къэбзэ-лъабзэхэу гъэцэкIэжыгъэхэу ылыгъыгъ. Поселкэу Тульскэм ыцIпэ «сымэджджэ къэлэ цыкIум» ишлын щыфэжыгъагъэх. Врач шъхьалэм бэ мурадэу илагъэр, ыпэкIэ плэщтыгъ, районым исхэм япсауныгъэ икьэухьумэн ишыпкъэ рихьылIэгъагъ. Мафэ къэс Iофшлэнышхом готэу, врач шъхьалэм, хирургым ищылэныгъэ ушъэгъагъэ, еджэныри, унагъори, ны-тыхэри, исабийхэри, иныбджэгъухэри зэфэдэу къыгэгъгъунэхэр физэшIокIыштыгъ. Мыхьамэт къыдэхьыгъэхэм, деджагъэхэм ащыщхэм ар зэрэ-цыфышлугъэр, уикъини, уигушлуагъуи къыбдигощын зэрилэ-кIыштыгъэр къалуатэ. Иныбджэгъухэр «ВолодекIэ» еджэщтыгъэх, гушылэрыгъэп, агу цыф

луш, гушлэбзыгъ. ЗищыкIагъэм сьдигъуи илэпылэгъу ригъэкIыштыгъ. Ащ пае зыхилэтыкIэу, зигъэинэу щытыгъэп, шъабэу гушылэу, шъхьэклафэр къебэкIыштыгъ. Орэд къылоныр икIэсагъ. КъызэралорэмкIэ, къызэрыкIо дэдэу, хэти щыц зышлэщтыгъ.

Джащ фэдэу ары Iэшъхьэмэфэ Мыхьамэт иныбджэгъухэм, инэлэуасэхэм, сьмаджэхэм агу къызэрэкIыжырэр. Дэгъоу зышлэщтыгъэхэм ащыщхэри дунаим ехыжыгъэх, агу ахэм якIалэхэм, илофшлэгъухэм, Iофшлэным фигъэсагъэхэм, ар ащыгъупшэрэп.

«Къушъхьы, псыхъуи — зэкIэми ахэлъ дэхагъэр ылээгъуштыгъ. Тыгъэм ыкIи огу къаргъом тыпэгъушлоу, агушлуагъор къыдготым дэдгощэу тилугъ», — ало дэгъоу зышлэщтыгъэхэм.

Щылэныгъэ гъэзаплэхэр къэпшлэнхэу щытхэп. Юныгъом и 12-м, 1972-рэ илъэсым псауныгъэр къэухьумэгъэнымкIэ Адыгэ хэкум иотдел иунашъокIэ М. Хь. Iэшъхьэмафэр Мыекъуапэ къыщызэлэуахы къодьерэ онкодиспансерым иврач шъхьалэу агъэнафэ. Адыгеим иапэрэ Iэзэплэ лэжьаплэу онкологие зилэхэм медицинэ Iэпылэгъу зыцаратэу мыр щытыгъ. Джащ къыщыублагъэу Адыгеим ионкологие къулыкъу ихэгъэхон-зегъэушъомбгун фежыагъэх. ПсауныгъэмкIэ мэхьанэ зилэ тарихъ хьугъэ-шлагъэр Iэшъхьэмэфэ Мыхьамэт ыцIэ кIэрыпчынагу щымытэу епхыгъагъ.

1972-рэ илъэсым ыпэкIэ онкологие зилэхэм къэлэ поликлиникэу N 2-м ионкокабинет ыкIи къэлэ онкодиспансерым ащылэзэщтыгъэх. Адыгеим онкологие къулыкъум икьэжыаплэ щытыгъэхэу, ащ зилыкIи, зиамали хэжыагъэхэу, къэлэ онкологическэ сымэджджым иврач шъхьэлагъэу, УФ-м изаслуженнэ врачэу М. А. Лесюис, врачхэу Е. Я. Герасименкэр, М. Я. Сивкевич, В. В. Цыппенковыр, Н. Г. Устиновар, медсестрахэу Д. Т.

Колодезниковар, М. Ф. Колемейчук, Л. И. Пэнэшъур, нэмыкIхэри тишлэжъ къыхьэнагъэх.

Цыф гъэсэгъэ-еджагъэу, культурэшхо зыхэлъыгъэ Iэшъхьэмэфэ Мыхьамэт мы апэрэхэм ялъагъо рыкIуагъ, специалист дэгъухэр зыхэт коллективыр зэригъэулу, медицинскэ сестрахэр, лаборантхэр еджэным, загъэсэнным сьдигъуи фэхьазырыгъэх. Мыхьамэт сэнэхьат Iэпэлэсэнныгъэм, гуетыныгъэм ыкIи сьмаджэм гукIэгъу фыуилэным мэхьанэшхо аритыштыгъ. Коллективым шэнышлэхэр хэлъыным ыналэ сьдигъуи тетыгъ. Ежъ ышъхьэкIэ щысэ зэрэхьуным пылгыгъ, иуахьтэ шъхьамысэу сьдигъуи цыфхэм апэлу-тыгъ. Врач шъхьалэм ымышлэрэ упчIэ горэ къэгъотыгъоагъ, шлэныгъэхуи, къулай ини, цыфыгъэ хабзи бгъодэлъыгъэх.

Врач-хирургэу, Iэзаплэм ипэщэ шъхьэлагъэу Iэшъхьэмафэм илъэс 53-рэ ныIэп къыгъэшлагъэр, агу физэшIокIыгъэр бэкIэ, бэкIэ ащ нахьыбэ. Iэзаплэм изетгэгъэсыхьани, ащ къыщыкIырэ чыгыхэми — пстэуми Мыхьамэт ылэ анэсыгъ, илъагъо рэкIох нэмыкI тиврач дэгъухэу исэнэхьат зикIасэхэр. Тыгъэу къепсырэм, огу шъуантIэм агу къылэ-тэу, сьмаджэхэр уз хьылъэм къылэпахыжынынхэм сьдигъуи яшъыпкъэ рахьылэ.

Сианэ тет сурэттехыгъэу Iэшъхьэмэфэ Мыхьамэт гушлоу къызыщысIуплърэр. Тэ тыгу къыддэлэу, тырыгушхоу тхьапэм тетэтхэ бэрэ тызэжэгъэ гушылэхэр: «Адыгейский республиканский клинический онкологический диспансер имени М. Х. Ашхамафа».

Цыфышлэм ишлэжъ нэф неущрэ мафэмкIэ гугъаплэ къытеты.

БЭРЭТЭРЭ Сэфэр.

Адыгэ республикэ клиническэ онкологическэ диспансерым иврач шъхьал.

Адыгэ пстэуми зэдырй

БакIо Хьанджэрыи Иляс ыкъом ыныбжъ илъэс 75-рэ хьугъэ

Адыгэ лъэпкъ литературэм, бзэшIэныгъэм, культу-рэм, тарихьым ялъэныкъо горэхэри къыдиубытхэу язэгъэшIэн игупчэ ит БакIо Хьанджэрые республикишми — Адыгеими, Къэбэртэе-Бэлыкъарыми, Къэрэщэе-Щэрджэсыми зэдырй.

Ахэми ямызакъоу, игумэкIи, игупшыси, ипсалъи адыгэ пстэоу дунаим тетмэ алылэсызэ игъашлэ къехьы.

Инджыдж псыхъо Iус щэрджэс къуаджэу Жъако Юныгъом и 17-м, 1940-рэ илъэсым ар къыщыщыхуэгъ. Ыныбжъ джыри илъэс имыкьугъэу Хэгъэгъу зэошхор къежыагъ. Ятэ ащ хахыи къыгъээзэжыгъэп. Янэу Шамхьан кIэлэцIыкIу быныр ыплужыгъ, алыакъо тыригъэуцагъэх. Ежъ Хьанджэрыи якъоджэ гурыт еджаплэм ыуж, Къэбэртэе-Бэлыкъар университетым чIахыи ари къыуыгъ. Нэужым Дунэе литературэм институтэу Москва дэтым иаспирантурэ щеджагъ, филологие шлэныгъэхэмкIэ кандидатыцIэр къыщыдихыгъ. ЕтIанэ яхэку къыгъээзэжыи, Къэрэщэе-Щэрджэс университетым илъэс 35-рэ фэдизрэ щылэжыагъ. КIэлэегъэдждэ къызэрыкIом щыригъажыи, доцентэу, профессорэу, кафедрэм ипашэу, филологи-

емкIэ факультетым идеканэу, институтым филологиюемкIэ ифакультет ипашэу гъогушхо къыкIугъ.

Щылэныгъэ Iофхэм къахэкIэу унагъори зэригъусэу Налчык зигъээзэжын фаеу хьугъэ. Джымары илъэсипшлыми къехъужыгъэу гуманитар шлэныгъэхэмкIэ Къэбэртэе-Бэлыкъар институтым ишлэныгъэлэжъ шъхьалэу Iофэшлэ, щигъэхьагъэри макIэп. Тэ тиреспубликэкIэ къэбгъазэми, ащ ишлэныгъэ Iофхэми Хьанджэрые илъэуж ин ахэлъ. 1990-рэ илъэсхэм яублаплэхэм къащегъэжыагъэу ар Мыекъуапэ бэрэ къэкIо, шлэныгъэ Iофхэм япхыгъэ зэлукIэ, Iофыгъо гориблигъэкIырэп. Итхыгъэхэри бэрэ къыщыхаутыгъэх. Пстэуми ацIэ къеплон плэкIынэп, агу «Т. КIэрашэмрэ адыгэ прозэмрэ» зыфилорэ статья иным (1978), «Национальное своеобразие и творческая индивидуальность в адыгской поэзии» (1994) зы-

филорэ монографиешхом афэдэхэм ягугъу къэмышлыми хьунэп. А монографиер ылансэу доктор диссертациери Махачкала къыщыгъэшыпкъэжыгъ. А илъэсхэм къащыублагъэу кандидат, доктор диссертациер къызсагъэшыпкъэжырэ филологическэ советэу Адыгэ къэралыгъо университетым щызэхащагъэм хэт.

Iофыгъоу къыIэтхэрэмкIэ Хьанджэрые итхыгъэхэр зэфэшъафых. Ахэм ащыщыбэм зэфэдэу зэдырйеу зы гумэкI-гупшысэ ахэлъ: дунаим тет адыгэ пстэури зы лъэпкъымэ, ялитературэхэри зын фаеба? Адыгэхэр, къэбэртаехэр, щэрджэсхэр зы лъэныкъу. Ахэм ялитературэхэри зэфэшъафхэу макIох. Агу Кавказ заом илъэхьан яхэкужэ-чыгужэ къэзыбгынэн фаеу хьугъэ адыгэхэри миллион пчъагъэ хьухэу хэгъэгъу 50-м ехьумэ арысых. Ахэми адыгэ тхакIоу къахэкIыгъэр макIэп. А пстэури зэхэубытагъэу зы лъэпкъ литературэу зэгъэшлэгъэн фаеба? А упчIэхэр нахьыбэрэмкIэ ежъ ишлэш джэуапхэр акIыгъухэу Хьанджэрые итхыгъэхэм ахэгощагъэх. Ащ фэд бзэм зыфэбгъэзагъэми. А литературэр зэкIэми

агурылоу зы адыгабзэкIэ тхыгъэн фаеба? Ащ фэгъэхьыгъэ гупшысэхэри тэ тиреспубликэхэм ямызакъоу, Тыркуем, Иорданием ащыкIогъэ адыгэ зэлукIэхэу зыхэлэжыагъэхэми ахилъхьагъэх. А зэкIэри къыдэплэйтэмэ, ыпшъэкIэ зэрэхэджэгъунэфыкIыгъэу, БакIо Хьанджэрые адыгэ пстэуми зэдырй.

Ишлэныгъэ-лэжыгъэ Iофхэм альэныкъокIэ джыри зигугъу къэпшлын плэкIынэу щылэр макIэп. ЯпчъагъэкIэ къэплэйтэн хьумэ, ахэр 80-ми нэсыгъэх. Апэу къызщэбгъэжыщтыри адыгэ (къэбэртэе-щэрджэс) литературэм итхыдэ Iофшлэгъэшхоу томищ хьурэр ары. Мыщ иапэрэ том аухыгъах Iоми хьунэу щытыгъ Хьанджэрые Налчык къызэгъээзэжыым. Унэшхо лъэлу гъэнэфагъэм тетэу щэрджэс литературэм икIылотыкIын БакIо Хьанджэрые фагъэзагъ, арыгыгъэцэкIагъ. Апэрэ томыр 2010-рэ илъэсым къыдэкIыгъ.

Мы тхылъэу зигугъу къэтшырэм Тымыжъ Хьымыщ ытхыгъэу хэхэс адыгэмэ ялитературэ фэгъэхыгъэ Iахьышхуи дэт. 1999 — 2006-рэ илъэсхэм АРИГИ-м урысыбзэкIэ къыдигъэ-кIыгъэ томишми ащ фэдэ тхыгъэ ин дэтыгъ. Дунэе адыгэ литературэм итарихъ итхын ахэр ублэплэ дэгъу фэхьунхэу шлэныгъэлэжыгъэхэм ащыщхэм алытэ.

БакIом къыфэбгъээзэжымэ, апэ ибгъэшъхэзэ джыри зигугъу къэпшлыштыгъэм ащыц 2010-рэ

ильэсым Налчык къыщыдигъэ-кIыгъэ тхылъ инитIоу «Национально-эстетические аспекты изучения адыгской словесности» зыфилорэр. Ыпэрэр адыгэ культурэм зылэхышхо хэ-зылэхьэгъэ тхэкIо-усэкIо гъэшлэгъонхэу Iутыжъ Борисэ иусэхэр, прозэкIэ ытхыгъэ лирикэр, иновеллэхэр, икомедиехэу, итрагедиехэу сценэ зэфэшъафхэм ащагъэуцугъэхэр къыщызэхефых. Мыщ Iутыжъ Борисэ сурэтышI Iазэу зэрэщытыгъэр уапашъхэ къызыгъэуцорэ Iофшлагъэхэри дэтых.

Мыщ фэдэ тхыгъэ кIэкIым пстэуми ушальыIэсын плэкIынэп. Ау неперэ Хьанджэрые ицIыф гъэпсыкIэ, иунэгъо зехьа-кIэ ягугъу къэмышлыми хьунэп.

БакIомэ яунагъо бэрэ сыхьагъ, сисыгъ, щыгъу-пIастэ щысшхыгъ, сэ сиунагъуи Хьанджэрыерэ ишъхьэгъусэ Любэрэ щытхьакIэхэуи хьугъэ. Арышъ, унагъохэмкIи тызэпэблагъ. БакIохэр «унэгъо дышъ» зыфилорэм фэдэх. Щысэтехыплэу аплугъэ якIалэрэ япшъахэрэ Къэбэртэе-Бэлыкъар университетыр къаухыгъ, Зураб — экономистэу, Джамилэ — врачэу Налчык щэлажыгъ.

Хьанджэрые сызэрэфэлялорэр ежыми иунагъуи гъэшлэ кIыхьэ, псауныгъэ пытэ ялэнэу, джы непэ фэдэу ящытхьурэ ядахэрэ алоу джыри илъэсы-бэхэр къызэпачынхэу ары.

МАМЫЙ Русьлан.

ГРУЗИН БЗЭШЭНЫГЪЭЛЭЖЬ ЦІЭРЫОУ Г. В. РОГАВЭ КЪЫЗЫХЪУГЪЭР

Адыгэбзэ ушэтыным илъэгъохэщ

чанкIэ зэхъоклыгъэх. Гуцылэм пае, бжъэдыгы-шапсыгъэ диалект къэлуакIэу **пытэ** къэбэртэбзэм **быдэ** къэлуакIэ илэ хъугъэ.

Фонетикэмрэ морфологиимрэклэ лофшIэгъабэу Г. В. Рогавэ илэхэр зэфэхьысыжьыгъэхэу КIэрэщэ Зайнаб кыгъоу кыдагъэкIыгъэ «Грамматика адыгейского языка» зыфиIорэм кыдэхъагъэх. Мыр апэрэ академическэ лофшIэгъахъоу адыгэ литературабзэм иструктурэ, ибзэ нэшанэхэр куоу, джырэ лъэхъаным диштэу шызэхэфыгъэх. Макъэхэм къэлуакIэу ялэхэр, чыплIэу зыщыгъэпсыгъэхэр, зэхъоклыныгъэу афэхуэхэрэр къэтыгъэх.

Морфологиим ыльэныкъокIэ хьышэ еклопIакIэр ыгъэфедэзэ падежхэм ягъэпсыкI, ягенезис, гъэнэфэгъэ ыкIи мыгъэнэфэгъэ цIэ шыуашэхэр, пкыгъор зиер къэзыгъэлъэгъорэ категориер, пльышэоцIэ шыуашэхэр, пчъэгъацIэхэр купэу зэрэгъошIэгъэхэр, лъыIэсрэ ыкIи лъымыIэсрэ, лъыкIотэрэ ыкIи лъымыкIотэрэ, ухыгъэ ыкIи мыуыхыгъэ глагол шыуашэхэр зэхэуфыкIыгъэу грамматикэм кыдэхъагъэх. ГъэшIэгъонэу, хысап формулэм фэдэу адыгэ глаголыр шъхъэхэмрэ пчъагъэхэмрэклэ зэрэзэхъоклыр Г. В. Рогавэ къегъэнафэ. Зы шъхъэм кыщегъэжъагъэу шъхьиплым нэс зилэ глагоlmэ шъхъэ аффиксэу къапыхъэрэмэ язэкIэлъыкIуакIэ ямышыкIэу адыгабзэм зэринэша-нэр къегъэлъагъо.

Джырэ адыгабзэм инэшэнэ шъхъалэмэ ащыщ пкыгъор зиер къэзыгъэлъэгъорэ аффиксхэр. Мыхэр купитIоу гошIыгъэх: апэрэхэм цIыфым ыпкышъол щыщхэм ыкIи Iахьылныгъэ мэхъанэ зилэ пкыгъуацIэхэм къапыхъэрэ аффиксхэр, ятIонэрэхэр — зэкIэ адрэ пкыгъуацIэмэ къапыхъэхэрэр. Мыщ фэдэ гошIыгъэ къэбэртэбзэм инэшанэп: зэкIэ пкыгъуацIэхэм зие аффиксэу къапыхъэхэрэр зэфэдэх. Гуцылэм пае, адыгабзэм ишыуашэхэу **сынэ, сIэ, ылакъу, иун** зыфэпIоштхэм къэбэртэе литературабзэр атефэ: **синэ, силэ, илакъо, иуна**.

УшэтэкIошхоу зэрэщытыгъэм диштэу егъэдженми Г. В. Рогавэ ищIэлэныгъэ чыплIэхэу щыуытыгъыгъ. ИофшIагъэу кыиуитыгъэхэм къадэмыхъагъэу илекциехэм гупшысэ куухэу, ыужкIэ Иоф дэпшIэцтмэ, диссертацие пчъагъэ хъуштхэр кыиуыуытыгъэх. Ащ кыи-тыгъэ гупшысэхэр ригъэджэгъэ пчъагъэмэ кыыхахыгъэ шIэныгъэгъоухэм ежъаплэ афэху-гъэх.

Г.В. Рогавэ, адрэ тезыгъэ-джэгъэ гъэсгъэхшохэм афэдэу, адыгэ лъэпкъым гугъэбэныгъэшхо фырилагъ. Ежъ гушIэ лые е щытху шъорышIыгъэр имынэшэнагъэми, кыи-хэщэу адыгабзэм лъэпсэ куу зэриIэр кигъэтхыщытыгъэ. Гум къэкIыжьы зэгорэм кыIогъэгъэ гушIэлэхэр: «Адыгабзэм узыхэплъыхъапекIэ хэолъагъо мыр бзэ зэгъафэгъэу лъэпкъышхо горэм зэрэлъулыгъэр».

БЫРСЫР Батырбий.
Филологии шIэныгъэхэм-кIэ доктор, АРИГИ-м иди-ректор.

Адыгабзэм иушэтын шIэныгъэ лъэпсэ куу иIэу анахь лъызыгъэкIотагъэмэ ащыщ Георгий Виссарионович Рогавэ.

1905-рэ ильэсым ар чылэу Кулискари (Грузиим) кыищы-хъугъ, 1990-рэ ильэсым иду-най ыхъожьыгъ. 1927-рэ ильэ-сым Тбилиси дэт къэралыгъо университетым филологиемкIэ ифакультет бзэшIэныгъэмкIэ иотделение кыуухыгъ. 1938-рэ ильэсым кандидатскэ диссертациеу «Полиперсонализм в глаголах нижнеадыгейского языка» зыфиIорэр кыуушыхъа-жыгъ. 1953-рэ ильэсым докторскэ диссертациеу «К вопросу о структуре именных основ и категориях грамматических классов в адыгских (черкесских) языках» зыфи-лорэр кыигъэшыпкъэжъыгъ. Зэ-кIэмкIи ИофшIэгъышхэм ехъу кыидигъэкIыгъ. Ахэр зыфэгъэ-хыгъэхэр адыгабзэм исисте-мэ ыкIи итарихъ зэхэфыгъэн-хэр ары.

Ильэс шъэныкъом ехъурэ Г.В. Рогавэ Тбилиси дэт къэралыгъо университетым кав-казыбзэхэмкIэ иотделение ежъ апэрэу зэхигъэуцогъэ курсхэу «Абхъаз-адыгабзэхэм яграм-матик», «Адыгабзэр», «Къэбэртэ-ябзэр», «Убыхыбзэр» зыфи-лохэрэмкIэ студентхэр щыригъэ-джагъэх. Ригъэджагъэмэ ащы-щыбэхэр лингвист цIэрыIо хъу-гъэх. Ахэр Урысыем, Грузиим, IэкIыб къэралхэм ащэлажъэх. Г.В. Рогавэ пчъагъэрэ адыгэ-хэр зыщыпсэурэ чыплIэхэм ащылагъ, адыгабзэр зэригъэ-шIагъэ ыкIи ИофшIагъэхэм лъа-псэ афэхъушт материалхэр ыугъоигъэх.

Г. В. Рогавэ ИофшIагъэхэм анахь къахэщырэ нэшанэу ялэр адыгабзэм непэ изытет нэпэ-мыкIыбзэхэм аригъапшэзэ, хьы-шэ гъогоу лъэхъан чыжьэхэм къащегъэжъагъэу кыиIугъэр кыизэригъэлагъорэр ары. Мы-хэм ащызэхефы фонетикэм ыкIи морфологиим джырэ лъэхъаным язытет, лъэхъэнэ чы-жьэхэм къащегъэжъагъэу зэхъо-кIыныгъэу ахэм афэхъугъэхэр. Зэгъапшэн-тарихъ еклопIакIэр ыгъэфедэзэ, Г. В. Рогавэ апэрэу адыгабзэр ибер-кавказы-бзэ унагъом щыщ шыпкъэу зэрэщытыр нафэ къешы.

Сыд фэдэрэ бзи анахь нэ-шэнэ шъхъалэу иIэмэ ащыщ ренэу зэхъоклыныгъэхэр фэ-хъунхэр. Бзэ пэпчъ диалект-хэр иIэх, ахэр лъэхъаным ди-штэу, зэфэмыдэу зэхъоклы ыкIи уахътэ зытешIэкIэ, бзэ зэфэшъхъаф мэхъух.

Ахэр кызытекIыгъэ бзэ лъа-псэм пэчыжьэх (аужыпкъэм, ильэс минхэр азыфагу) ыкIи гъогоу къаиIугъэр къэгъэнэ-фэгъэным пае бзэшIэныгъэм егъэфедэ зэгъапшэн-тарихъ шыкIэр (сравнитель-но-историче-ский метод). Мы еклопIа-кIэм бзэхэр зэригъапшэхэзэ, яхьышэ гъогу къегъэнафэ.

Адыгабзэм идиалектхэм къа-щегъэжъагъэу нэмыкI ибер-кав-

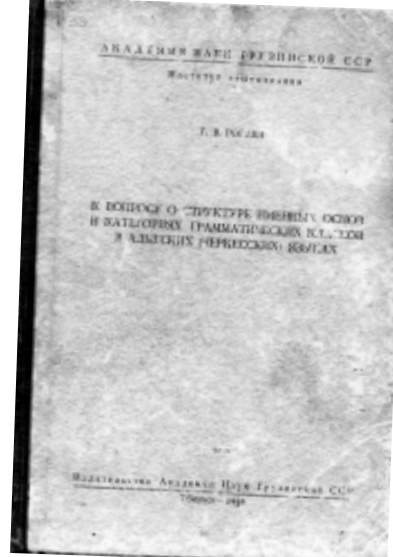
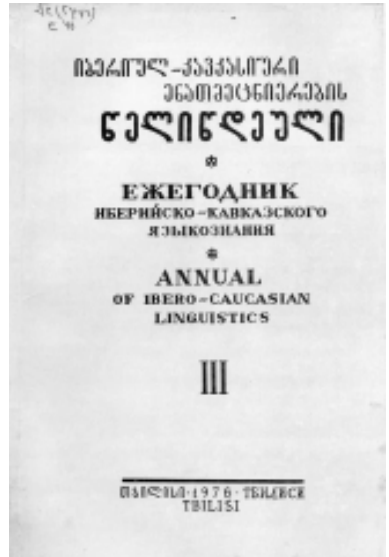
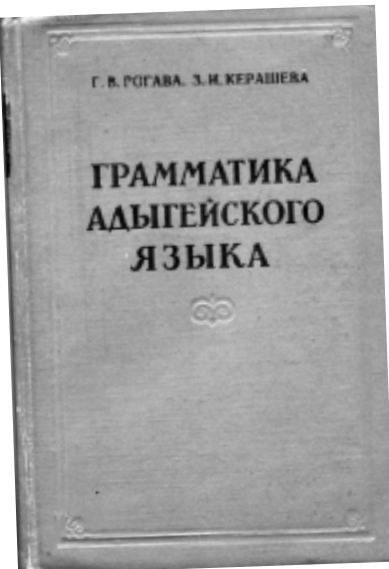
гъэ грамматическэ категори-ехэр къахэхъагъэх. Гуцылэм пае, Г. В. Рогавэ зэрильытэ-рэмкIэ, шъхъэр, пчъагъэр, па-дежыр кIэу бзэхэм къахэхъа-гъэх, ахэм гъэпсыкIэ амалэу афэхъугъэхэр бзэмэ ахэкIо-дыкIыжьыгъэ морфологическэ элементхэу классмэ ялагъэхэр

ГуцылIышэ пчъагъэу бзэ зэфэшъхъафмэ къахихы-зэ зэригъэпшагъэхэм апкъ кыиIыгъэ Г. В. Рогавэ адыгабзэр ибер-кавказыбзэ унагъом щыщ шып-къэу зэрэщытыр Ио хэмылэу къеушыхъаты.

ары. Класс нэшанэмэ ялъэуж-хэр кыиэхгъэщыгъэнхэм пае абхъазыбзэм, убыхыбзэм, да-гыстан-чэчэныбзэхэм, карт-

ехъу. Гуцылабэмэ ащыщмэ альа-псэхэм ахэдыихъэгъэ ижъырэ класс ыкIи детерминант экс-понентхэр Рогавэ кыиэхгъэ-щых. Гуцылэм пае: **тыгъэ** // **дыгъэ** — мыщ ыльапсэр — гъэ; **ты** // **ды** — ижъырэ класс нэшанэх, аффиксыр пызы-гъэу лъапсэхэр кыиэхгъэщых (**гъэ, гъатхэ, гъэмаф**). Мы лъэпсэ шып-къэр ахегъуатэ грузин гушI-лэу **дгъэ**, за-ныбзэм **дгъа**, сваныбзэм **ла-дегъ** «мафэ».

ГуцылIышэ пчъагъэу бзэ зэфэшъхъафмэ къахихыгъэ зэри-гъэпшагъэхэм апкъ кыиIыгъэ Г. В. Рогавэ адыгабзэр ибер-

казыбзэхэм янэшанэхэр ыгъэ-федэхэзэ, Г.В. Рогавэ адыга-бзэм иморфологии лъэхъан чы-жьэхэм нэмыкI гъэпсыкIэ зэ-рилагъэр уемыджэнджэшынуу къеушыхъаты. Кавказыбзэмэ янахыбэм янэшэнэ грамма-тическэ категориеру цIыфымрэ пкыгъомрэ зэхэ-ушъхъафыкIыгъэу къэзыгъэлъагъо-рэр адыгабзэм хэтэп. Мы кате-гориер (классхэр) ялэп убыхыбзэ-ми картвелыбзэ-хэми, ау адыга-бзэм анахь пэблэ-гъэ абхъазыбзэм грамматикэ нэшанэхэмкIэ цIыфым ыкIи пкыгъом иклассхэр зэты-рефых.

БзэшIэныгъэм къегъэнафэ класс зэхъокIыкIэр ибер-кав-казыбзэ унагъор кызытекIыгъэ бзэ лъапсэм анахь нэшэнэ шъхъалэу зэрилагъэр. ЗэхъокIы-ныгъэу бзэхэм афэхъурэм апкъ кыиIыкIэ, ыпэкIэ ямынэшэнэ-

велыбзэхэм яматериалхэр Iэ-рыфэгъу ешIых. Г. В. Рогавэ кыизэригъэнафэрэмкIэ, адыга-бзэм, адрэ ибер-кавказыбзэ-хэм афэдэу, гуцылэм лъапсэу илэр зы пычыгъоу щытыгъэ-ми, ренэу кыиуыуытыгъэх класс нэшанэхэмрэ къэзыгъэнэфэ-

Г. В. Рогавэ ИофшIагъэхэм анахь къахэщырэ нэ-шанэу ялэр адыгабзэм непэ изытет нэпэмыкIы-бзэхэм аригъапшэзэ, хьышэ гъогоу лъэхъан чыжьэ-хэм къащегъэжъагъэу кыиIугъэр кыизэригъэла-гъорэр ары.

рэ детерминантхэмрэ. Зэхъо-кIыныгъэу бзэм фэхъугъэм кы-хэкIэу класс ыкIи детерми-нант пшъэрылхэр зезыхъэрэ морфемэхэм ащыщхэр е пы-зыгъэх, е лъапсэм хэдыихъа-гъэх. Ары кызыыхэкIыгъэр пы-чыгъо закъо нахь мыхъурэ гу-цылабэхэр адыгабзэм хэт хъун-хэр. Гуш. пае, **нэ, пэ, жэ, цэ** — ащ фэдэхэр миным

кавказыбзэ унагъом щыщ шып-къэу зэрэщытыр Ио хэмылэу къеушыхъаты.

Мэхъанэшхо зилэмэ ащы-щых Г.В. Рогавэ ИофшIагъэ-хэу адыгабзэм имэкъээзэхэ-тыкIэ фэгъэхыгъэхэр. Шъхъагъ ыкIи кIэхэ адыгабзэхэм ядиа-лектхэр зэригъапшэхэ-зэ, къегъэ-нафэ шап-сыгъэ ыкIи кIэмгуе ди-алектхэм къахэнэ-жъыгъэ зыкIэт

макъэхэр ижъыкIэ зэфэдэу адыгабзэм зэринэшэнагъэ-хэр. ЗэрэхъурэмкIэ, ижъырэ адыгабзэм пытэплэ макъэхэр плIэу зэкIыгъугъэх (б- п — п' -пI, д-т — т' -тI, нэмыкIхэ-ри), ау уахътэ теши жьы зыкIэт макъэхэр абдзэхэ ыкIи кIэмгуе диалектхэм мэкъэ дэгумэ афэдэ хъугъэх, къэ-бэртэе гушIаIакIэм — мэкъэ

ИЛЪЭСИ 110-рэ НЕПЭ МЭХЪУ

Цыфышлур сыгу зэрилъэу сэпсэу

Тбилиси дэт университетым сыщеджэ зэхъум, сезыгъэджэгъэ клэлэгъэджэхэм, зэкI пIоми хъунэу, сафэрэзагъ, джы кызынэсыгъэми сщыгъуншэхэрэп. Ау ахэм анахъ къахэзгъэщымэ сшIонгъу Арнольд Степан ыкъо Чикобавэрэ Георгий Виссарион ыкъо Рогавэрэ.

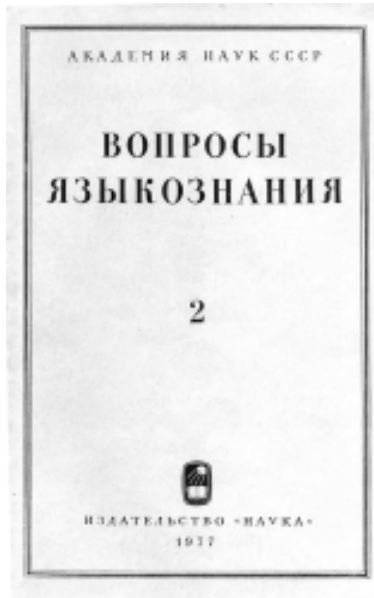
Мы нэбгыритлур анахъ кыис-пэблагъэхэу зыклэспытэхэрэп шIэныгъэм сыпыхъанымкIэ яшIогъэшхо кызырэсэкIыгъэр ары. ПIопэн хъумэ, мы клэлэгъэджитлур ары наука зыщыщырэ сезыгъэшIагъэхэри, ащ сыхэ-зыщагъэхэри, шIэныгъэлэжэ сэнэхъатыр сIэланатIэу сызыпIу-гъэхэри.

Рогавэ шIэныгъэ куу блэ-кIыгъэ адыгабзэхэмкIэ илагъ. ЕтIани гъэшIэгъонэу ащ еслэгулIэщыгъэр адыгабзэкIэ тетIупщыхъагъэу гушылэн зэ-римыльэкIыштыгъэр ары. Ащ емылпытыгъэу, сьд фэдэ адыгэ гушылэ епIуагъэми, кыкIырэр ымышIэу щытыгъэп: гушылэр зэрэгъэпсыгагъи, зэрэхъугъи, зыкIэхъугъи зэхэгъэунэфыкIы-гъэу, упкIэпкIыгъэу кызызехи-фыштыгъэ. Ар хэгъэкIи, макъэ пэпчъ гъогоу кыкIугъэр гуры-логъошIоу кылуатэщыгъэ. Ахэр кыушэтыным, кыгъээнэфэн-хэм пае нэмыкI кавказыбзэхэм аригъапшэщыгъэх. Макъэ-хэри, гушылэхэм ягъэпсыкIэхэри, гушылэхуыгъэм изэхэтыкIэ ха-бзэхэри кыгъээнэфэнхэм пае анахъэу ыгъэфедэщыгъэр аб-хъазыбзэр ары. Мы Iофым-кIэ, сэ сызэрэнэгъуэрэмкIэ, зишIогъэшхо къаклоштыгъэр ишхъэгъусэу, академикэу Ке-тован Виссарион ыпхъу Лом-татидзэ ары — абхъазыбзэм-кIэ шIэныгъэ куу зилагъэр, аб-хъазыбзэми дэгъу дэдэу ры-гушылэщыгъэр ары.

Георгий Виссарион ыкъом адыгабзэхэр хэукуагъэ ымышIэу научнэу зехифыштыгъэх, адрэ кавказыбзэхэм аригъа-пшэхэзэ. Зэрызэригъапшэхэ-рэр шIэныгъэм ыштагъэу, хэ-хъэгъахэу щытыгъэми, икIэлэ-егъэджэщыгъэу, етIанэ илоф-

шIэгъоу щытыгъэ Арнольд Сте-панэ ыкъор упчIэжыгъэу Iушэу илэщыгъэ. «Ащ хъушт, дэгъу» елофэкIэ илофшIагъэхэр кы-харигъэутынхэм дэмыгузажыоу щигъэлъыштыгъэх. Тарихъ-егъэ-пшэн шIыкIэу зэрылажыэщты-гъэм фэшыпкъэу ылэжыи кы-харигъэутыгъэр IофшIэгъишъэм къехъу — ахэр адыгабзэхэм яхылагъэхэр ары. Грузины-бзэм, нэмыкI кавказыбзэмэ яхылагъэу кыхиутыгъэ на-учнэ IофшIагъэу илэхэри джащ фэдиз Iэпэ-цыпэ мэхъух.

Адыгэбзэ макъэхэм яхышъэ ехылагъэ IофшIагъэхэр ста-тъя шхъэфхэу пшIыкIутфым нэсых, гушылэмэ якъэхъукIэ-хэм, ягъэпсыкIэхэм яхылагъэу IофшIэгъабэ кыхиутыгъэ, син-таксисым (эргативнэ зэхэты-кIэм) фэгъэхы-гъэу IофшIагъэ-хэр илэх, ухы-гъэ, мыухыгъэ глаголхэр ащ апэрэу кызыз-хифыгъэх, глаго-лым икатегори-ехэр кыгъээнэ-фагъэх, зыпкъ ит, имыт глаголхэм къатегу-щылэу IофшIагъэхэр илэх. Тхылъ шхъафэу, адыгабзэмэ яхы-лагъэу, Рогавэ мыщ фэдэ Iоф-шIагъэхэр кыдигъэкIыгъэх: «Полиперсонализм в глаголах нижнеадыгейского языка» (Тби-лиси, 1938 г.) — кандидат зэрэхъугъэ тхыгъ; «К вопросу о структуре именных основ и категориях грамматических классов в адыгских (черкесских) языках» (Тбилиси, 1956 г.) — докторыцэр ашкIэ 1953-рэ илъэсым кыдихыгъ; «Грам-матика адыгейского языка» (Краснодар — Майкоп, 1966

г.) — КIэрэщэ Зайнаб игъу-сэу; «Категория органической и вещественной принадлежности в адыгских языках» (Тби-лиси, 1980 г.).

Георгий Виссарион ыкъор Тбилиси дэт университет цIэ-рылом хэтыгъэ кафедрэу (ин-ститут ашIыжыгъэ) кавказы-бзэмэ язэгъэшIэн пылыгъэм илъэсыбэрэ илэшхъэтетэу лэ-жыагъэ. Ащ «Адыгабзэр», «Къэ-бэртэябзэр», «Убыхыбзэр»,

Грамматическэ классхэм яхылагъэу 1956-рэ илъэсым кыхиутыгъэ тхылъым, адыгабзэхэмкIэ апэрэу, тарихъзгъэпшэн шIыкIэр щигъэфедэагъ. Ары ыкIи а тхылъыр бзэхэмкIэ классикэу алыгъэ-рэ тхыгъэу щылэхэм пытэу зыкIахуэуагъэр.

«Абхъаз-адыгабзэмэ яграмматик» зыфилорэ курсхэмкIэ цы-ригъэджэщыгъэх. Адыгэмэ ащыщ студентызэ ригъэджагъ. Ахэм ащыщых джы дунэе на-укэм цызэлъашIэхэу КIэрэщэ Зайнаб, Мэрэтыкъо Мэхъута-рэ, Къуныжъ Мыхъамэт, Зе-кIогъу Уцужыкъо, Къомэфэ Мухъдинэ, Шъагъырэ Аминэ, Бэгъ Петр, Гъыш Нухъэ, Аб-рэдж Ачэрдан, Бырсыр Ба-тырбий, Тао Хъэзэе, нэмыкIы-бэхэри. Рогавэ Грузием ицIыф гъэшIуагъэу наукэмкIэ цIэ лъа-плэр 1963-рэ илъэсым кыфа-гъэшхошэагъ, 1975-рэ илъэ-

сым а цIэ лъапIэр Къэбэртэе-Бэлыкъар Республикэми фигъэ-шхошагъ. 1955-рэ илъэсым Ро-гавэ Мыекъуапэ къэклогъагъ, конференциеу адыгабзэм фэ-гъэхыгъэу реклогыгъэм кIэща-кIоу илагъ; чылагъохэри кы-кIухъагъэх, лыжъ-ныо IупкIэхэм залуигъэкIагъ, къаригъэуагъэхэр ытхыи, илофшIагъэу кыхиу-гъэхэм ащигъэфедэагъэх.

Грамматическэ классхэм яхылагъэу 1956-рэ илъэсым кыхиутыгъэ тхылъым, адыга-бзэхэмкIэ апэрэу, тарихъзгъэ-гъэпшэн шIыкIэр щигъэфедэ-агъ. Ары ыкIи а тхылъыр бзэ-хэмкIэ классикэу алыгъэ-рэ тхыгъэу щылэхэм пытэу зы-кIахуэуагъэр.

Органическэ, вещественнэ категориер алыгъэр адыга-бзэм илэ зыкIэхуыгъэр общест-вэм бай-тхъамыкIэхэр цызэ-тырафынхэм кыдежыагъ зы-лохэрэм Рогавэ адыригъаштэ-рэп: адыгабзэм (ыхэрэ) **сы-лы** «мое телесное мясо» зило-кIэ, ежъ ыпкъышIол зэрэщыщыр къегъэлъагъо макъэу **ы-м, си-лы** «мое купленное для еды мясо» залокIэ, кырагъэкIырэр къащэфыгъэ, къагъотыгъэ бы-лымылэу ары. Ар къэзыгъэ-лъагъорэр макъэу **и-р** ары.

Ащ кыхэ-кIэу адыга-бзэм катего-рие шхъаф илэ хуыгъэу хегъэунэфы-кIы. Мы ка-тегориер адыгэбзэ пстэуми ялэп (гушылэм пае, ыпшъэрэ адыга-бзэм (къэбэртэябзэм) цызэ-тырафырэр — абы и лыр шIалэм хуэу «он беспокоит-ся о сыне» (досл. Его орга-ническое мясо болит за дитя) — егъапш кIэхэ адыгэ къэ-луакIэм — ащ **ы-л** кIалэм фэ-узы «он беспокоится о сыне», «си лыр джэдум ишха (егъапш адыгэ-кIэхабзэм: **сил** чэтыум ышхыгъ «мое мясо (куплен-ное для еды) съел кот»).

Мыщ дэжыкым кышылIогъэн фае вещественнэр къэзыгъэ-лъэгъорэ макъэу **и-р** зэкIэ адыгэ лъэпкъмэ здыряеу зэ-

рэщытыгъэр. Ау а зэхъокIыны-гъэу кIэхэ адыгабзэм фэхъу-гъэр макъэхэр зэблэхуыгъэ зэ-рэхуыгъэ процессым репхы нахъ, обществом изэфыштыкIэ зыкIи емыпхыгъэу елытэ. Моногра-фииу мы упчIэхэр зыщызэ-хифхэрэм Рогавэ фонетикэми, морфологиими, синтаксисыми яупчIабэхэр ащызэхефых.

Ащ фэдэу Георгий Рогавэ адыгабзэм фэгъэхыгъэ ина-учнэ IофшIагъэхэм къащилэтырэ упчIэри бэ, куоу, шIошхъуны-гъэшхо уигъэшIэу, кыгъэлъагъо-рэри нахъ бэжъ. Мыщ фэдиз IофшIагъэу илэр кIэлэу, зэкIэуп-кIагъэу, имышчыкIэгъэ гушылэ хымыгъахъэу, хысапым пыль-хэр зэрэтхэхэрэм фэдэу, етхы.

СикIэлэгъэджэ зыщымылэ-жыыр илъэс 25-рэ хуыгъэ, ау ар сэ сщыгъупшэрэп, сыгу цы-фышIоу зэрихъагъэу илэ. Ар итеплэкIэ лъэлъагъэу, Iэм-лъэмэу, ынитIу гушIуагъор къа-кIихэу, адыгабзэхэмрэ адыгэ-хэмрэ ыпсэ ахэтIагъэу, ыгъа-шIохэу гъэпсыгагъэ. Ежъ игъэ-псыкIэ-шIыкIэхэмкIэ адыгэ лIы икIуыгъэмэ афэдэщыгъэ. Игу-щылэхэр щэрыуагъэх, ымышIэ-рэ ылоштыгъэп. Сэмэркъэу да-хи хэлъыгъ. ХъакIэр икIэсагъ, адыгэмэ афэдэу, сэ пчъагъэ-рэ ядэжъ сищэу кыхэкIы-гъэшъ, яланэ гъэчыгъэ зэпы-тыштыгъэ.

Джы Рогавэ Г. В. кызы-хуыгъэр илъэсышъэрэ пшIырэ зэрэхъурэм фэгъэхыгъэу гу-къэкIыжъ-нэпэеплэ научнэ кон-ференцие АРИГИ-м цызэхэтэ-щэ, шIэныгъэлэжыхэр илофшIа-гъэхэм къатегушылэщытх, ягу-къэкIыжыхэр кыралотыкIы-щытх, зышIэщыгъэхэр зэрэфэ-разэхэр къалошт. «ШIу зышIэ-рэм шIу фышылъ» адыгэмэ алуагъэшъ, Георгий Виссарион ыкъом шIоу адыгэхэм кытфи-шIагъэр ахъэрэтым фэбэгъонэу тызэрэфэлъорэр Тхъэми цыф-хэми ятIонэу тыфай.

Гъыш Нухъ.

Гуманитар шIэныгъэхэм апылэ Адыгэ республикэ институтым бзэмкIэ иотдел ипаш, филологие шIэны-гъэхэмкIэ доктор, АР-ми УФ-ми наукэмкIэ яцIыф гъэшIуагъ.

ГукIэгъум, шъыпкъагъэм, гукъэбзагъэм яшапхъ

Хэти ишылэныгъэ гъогу къекIуфэ цыфыбэмэ ащылэкIэ. Зым гушIуагъо горэ кыфехыи, адрэм зэдэлун, ышхъэ риубыгъэн фэдэ Iаджи кыреIо. Ау цыфмэ къахэкIы гушIуагъо кыпфихъэу, дэгъукIэ угу илэ зэпытэу, утегушылэ зэпытыгъэми уемызэ-щэу. ТэркIэ джащ фэдэ цыфыгъ Г. В. Рогавэ.

Ар цыф гъэсэгъэшхоу, шIэ-ныгъэлэжэ цIэрылоу, тыхэгъэ-гуи, нэмыкI хэгъэгухэми осэшхо къащыфашIэу зэрэщытыгъэр зэкIэми зэльашIэ. ШIэныгъэ-лэжышхом укытегушылэн пIо-мэ, бэ дэгъоу кыфэпIон пIэ-кIыштыр.

Адыгэ клэлэгъэджэ институ-тым тыщеджэ зэхъуми Рогавэ шIэныгъэлэжэ цIэрылоу зэрэщы-тыр тшIэщыгъэ, иадыгэ грам-матикэшхоки теджагъ. А. С. Чикобави, Г. В. Рогави, К. В. Ломтатидзи, нэмыкI грузин шIэныгъэлэжыхэми яхылагъэу

Бырсыр Батырбий (ащ адыга-бзэмкIэ тыригъэджэщыгъэ) бэ кытфилуатэщыгъэр, ястатъя-хэми нэлъасэ тафилыгъэу щытыгъ. Ау цыфыр о уни-тIуклэ пIэгъоу, удэгъушылэн амал уилэ зыхъукIэ, ицIыф шIыкIэ нахъ кыбгъурэло, угу-кIэ зэхэошIэ, нахъ пэблагъэ охъу.

Рогавэ, адрэ цыф лъэпкъ цыкIоу Кавказым исмэ ада-кIоу, адыгэмэ ишIогъэшхо къа-ригъэкIыгъ: шIэныгъэлэжыбэ кытфигъэхъазырыгъ. ШIэныгъэу илэр, Iэпэлэсэныгъэу Iэклэлъыр

ныбжыкIэмэ адигощыным ар сыдигъуи фэхъазырыгъ. Тэ, зэ-шыпхъуитлуми, насыпышхоу зы-фэтэлъэгъужыи ахэм тызэра-хэфагъэр. Тбилиси дэт уни-верситетым иаспирантурэ ты-щыригъэджагъ, тилэшхъэтетэу кандидатскэ диссертациехэр ттхыгъэх ыкIи къэдгъэшъыпкъэ-жыгъэх. А илъэхсхэм къаклоцI Г. В. Рогавэ дэгъоу тшIэнэу ху-гъэ. Ар кыбдэгъушылэ зыхъу-кIэ, ицыхъэ кыптэль шъып-къэу зэрэщытым укыгъэчэ-фыштыгъ, угукIэ узнэмысы-щыгъэ гугъэ-гупшысэ дахэ-хэр угу кыыригъахъэщыгъэх, ахэм уалыIэсыным угукIэ укIи-гъэхъопсыщыгъ. Тэр-тэрэу на-учнэ IофшIэнхэм тадэлэжъэн, наукэм кIэу кыыхахъэрэм акыл фытилэу текIолэн тIэ-кIынуэ тигъэсэнным, тишIэны-гъэ хэдгъэхъо зэпытыным ты-

фигъэблэным тырегъэджэфэ Г. В. Рогавэ ыналэ тыригъэ-тыгъ. Цыфым ипсэукии, ищы-лакIи, игумэкIи инэплэгъу ри-гъэкIыштыгъэхэп.

Цыфхэр мэхъух бгъу пстэ-умкIи укъекIолIагъэми, «хэб-дзын хэлъэп» уагъалоу. Джащ фэдагъ Г. В. Рогавэ. Иакыл-кIи, цыфыгъэу, шъыпкъагъэу хэлъыгъэмкIи, игукъэбзагъэкIи цыфым ишапхъэу пIэытэн пIээкIынуэу щытыгъ.

ТУТАРЫШ Мариет.

Филологие шIэныгъэхэм-кIэ кандидат, гуманитар шIэныгъэхэм апылэ ин-ститутым ишIэныгъэлэжъ.

ТУТАРЫШ Марзиев.

Филологие шIэныгъэхэмкIэ кандидат, Адыгэ къэра-лыгъо университетым идо-цент.

АДЫГЭ ШЪУАШЭМ и МАФ

Адыгэ шъуашэм и Мафэ республикэм и Къэралыгъо филармоние Юныгъом и 28-м игъэклотыгъэу шагъэмэфэклыгъ. Зэхыхэм Адыгеим иансамблэхэр, США-м, Тыркуем, Иорданием, Сирием, Израиль, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Краснодар краим къарыкыгъэ тильэпкъэгъухэр хэлэжъагъэх.

Хэбзэ шапхъэхэм адиштэу Адыгэ Республикэм щыклорэ мэфэкл анахыкълэхэм адыгэ шъуашэм и Мафэ ащыщ. Адыгеим изаслуженнэ журналистэу Тлэшэу Светланэрэ артистэу Мэкълэу Руслъанрэ зэрэщэгъэ пчыхъэ-зэхыхэр сурэтыш-модельер цлэрылоу Стлэшэу Юрэ ышлыгъэ лъэпкъ шъуашэхэм якъэгъэ-лъэгъонкълэ аублагъ. Анахъу къахъыгъэх «Адыгэ Республик» зыфилорэр, Олимпиадэ джэгунхэу Шъачэ щыкълуагъэхэм афэгъэхыгъэ шъуашэхэр. Ю. Стлэшэу имэфэклрэ адыгэ шъуашэм и Мафэрэ зэрэщэгъагъэхэр къыдалытэзэ, зэхыхэм Юрэ щыфэгъушагъэх.

Адыгэ шъуашэр хулыфэгъэм къеколэу зэрэщыгъым даколэу, шым тесышты, зекло клошты, нэмыкълэу фыгъэхэм афэгъэзэгъэщты цыер лэрыфэгъу фэхъуштыгъ. Адыгэ бзылфэгъэм ыпкъ ищыгъэу, пшашъэм итеплэ къыгъэ-дахэу саер щыгъыштыгъ. Пэсэрэ лъэхъаным къыцырагъэжъэгъэ лъэпкъ шъуашэхэр къытлыгъэ-сыжыгъэхэу зетэхъэх. Ансамблэхэм яартыстхэм ашыгъэхэу нахыбэрэмкълэ тлэгъуштыгъэх. Аужырэ илэхэм адыгэ шъуашэм имэфэклэхэр тиреспубликэ щызэхэхэу заублэм, лъэпкъ шъуашэр, хулыфэгъэ палохэр, джанэхэр нахыбэу арагъэшыхэу хъугъэ.

Мыекълэу къэралыгъо технологическэ университетым модэм фэгъэхыгъэ театрэу къыщызэ-луахыгъэм Кладэкой Нэфсэт пэщэныгъэ дызэрэхъэ. Уахътэм диштэу шъуашэр бгъэфедэн зэрэплэкыштыр ныбжыкълэхэм къагъэлъэгъуагъ.

Тарихым инэклубгъохэр

Адыгэ шъуашэм икъежъакълэ, Кавказ щыпсэурэ лъэпкъэхэм,

Лъэпкъыр дунаим щарегъашлэ

нэмыкълэхэм тишъуашэ «афэшлэу зэрэхъугъэр» Светланэрэ Руслъанрэ къалотагъ. Израиль кыкылгъэхэ зэшхыгъэсэхэу Абдзэхэ Моруанрэ Сонерэ пчыхъэзэхыхэр ашлогъэшлэгъоныгъ, джэгум къыщызэдэшъуагъэх, Сонеклэлэгъадж, икълуаджэу Кфар-Камэ зигъэзэжъакълэ, адыгэ шъуашэм икъэбар, мэфэклым щилъэгъугъэр клэлэеджаклохэм къафилотэшт.

Адыгэ Республикэм лъэпкъ логъэмкълэ, лэклэб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкълэ ыкълэ къэбар жъугъэм иамалхэмкълэ и Комитет итхъаматэу Шхъэлэхъо Аскэр, Адыгеим культурэмкълэ иминистрэу Кълэу Мыхъамэт, Адыгэ Хасэм хэтхэу Болэкъо

Аслъан, Хэкужэ Адамэ, Абыдэ Хысэ, Нэгъуцу Аслъан, нэмыкълэхэм кызырэталуагъэу, мэфэклым цыфхэр хэлэжъэхэзэ, лъэпкъ шлэжым зыкълэты.

Еплъыкълэхэр

Дунаим щыцлэрыло ансамблэу «Ислъамыер», «Мыекълуапэ инэфыльэхэр», «Ащэмэзыр», «Тыжыныр», «Ошъадэр», «Дышъэ къамэр», Тэхъутэмыкълэу районым ифольклор куп, нэмыкълэхэри концертным хэлэжъагъэх. Артист цлэрылоу Дзыбэ Мыхъамэт бэмэ агу рыхырэ оредэу «Дахэ сидунай» зыфилорэр ыгъэжынчыгъ. Лъэпкъ шъуашэм фэгъэхыгъэ оредхэр Эльдарэ Айдымыррэ Беданэкълэу Замирэрэ къалуагъэх.

Къашъомрэ оредымрэ зэрэзэхэтхэм пчыхъэ-зэхыхэр къагъэдэхэагъ.

Чыгун Ридадэ адыгэ пшашъ. Тыркуем къыщыхъугъ, США-м щыпсэуштыгъ, Иорданием кыкылгъ. Дунаим щилъэгъугъэр макълэп, лъэпкъ тхыпхъэхэр, джанэхэр ешых. Адыгэ шъуашэр лъэпкъым ынапэу елытэ, мэфэклэр шлогъэшлэгъон. Нэгъой Яшар Тыркуем кыкылгъ, адыгэ шъуашэр къеколэу щыгъ.

Щыгъуцэ Астемир адыгэ шъошэ фыжыр щыгъэу джэгум къыщышъуагъ. Новоросийскэ ар щэпсэу, ятэу Хъусен игъусэу мэфэклым къэклуагъ.

Адыгэ шъуашэм ишлуагъэкълэу дунаим нахышлэу тышашлэу зэрэхъугъэм дэгъоу щыгъуагъ. Археолог цлэрылоу Тэу Аслъан лъэпкъ шъошитлэу аригъэдыгъ. Адыгэмэ ятарихъ шъуашэр хэпхын умылэкълэу елытэ.

Адыгэ джэгур Бэгъэдыр Артур дахэу зерицагъ. Шэуджэн Адамэ пщынэр ыгъэбзэрэбзагъ. Журим хэтыгъэхэу Стлэшэу Яхъе, Абыдэ Хысэ, Къуижэ Къэплъан, Гъукълэ Замудин къэшъуаклохэм ялэлэсэныгъэу уасэ фашыгъ, анахъ дэгъухэу къыхахыгъэхэм шлухъафтынхэр афашыгъэх.

Адыгэ шъуашэм и Мафэ щы-лэныгъэм пытэу хэуцагъ, дунаим шагъэмэфэклэу хъугъэ.

РЕСПУБЛИКЭМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

«Кавказ» — «Кошхъабл»

Адыгэ Республикэм футболымкълэ изэнэкълэу шлэхэу аухышт. Финалым щызэлукълэштхэр: «Кавказ» Красногвардейскэ район — «Кошхъабл» Кошхъэблэ район.

Чъэпыогъум и 1-м Адыгэ Республикэм истадион шхъалэ ешлэгъур щыклошт. Сыхъатыр 15-м зэлукълэгъур аублэшт. Къуаджэхэм, къалэхэм спортыр зикласэхэр къарыкълэштых, ешлэгъум ыпкълэу лъамытэу еплыштых. Адыгэ мэкъамэхэр стадионым щыжынчыштых, финалым хэлэжъэгъэ командэхэм шлухъафтынхэр афашыштых.

ФУТБОЛ. КУПЭУ «КЪЫБЛЭР»

Пчъагъэр хэта зифедэр?

«Зэкълэушныгъ» Мыекълуапэ — «Терек-2» Грозный — 2:2. Юныгъом и 28-м Мыекълуапэ щызэдешлагъэх.

«Зэкълэушныгъэм» ифутболистхэу къэлапчъэм лэгуаор дзэидзагъэхэр: Султлан Джамилов, Денис Павлов.

Ухъумаколэхэм алэклэкли, С. Джамиловым «Терек-2-м» икълэлапчъэу лэгуаор дахэу дидзагъ — 1:0. Хъакълэхэм гъогъуитло тикълэлапчъэу лэгуаор къыдадзи, пчъагъэр 1:2 зэхъум, «Зэкълэушныгъэм» иешакълэу гумэ-кылгъохэр къызыдихыгъэх. Д. Павловым пчъагъэр зэблихъун ылэкълэу — 2:2. Зэлукълэгъур аухынкълэу зы такыкълэу къэнагъэу

Делэкълэу Аскэр «Терек-2-м» икълэлапчъэу лэгуаор дидзэнэу чыплэшлэу ифэгъагъ, ау пчъагъэм хигъэхон ылэкълэу гъэп.

Клэуххэр

Купэу «Къыблэм» зэрэщешлагъэхэр зэтэгъапшэ.

«Мэщыкълэу» — «Алания» — 1:1, «Черноморец» — «Афылс» — 2:1, «Спартак» — «Краснодар-2» — 2:1, МИТОС — «Астрахань» — 0:3, «Динамо» — «Биолог» — 1:0, «Ангушт» — СКА — 1:0.

«Зэкълэушныгъэр» чъэпыогъум и 4-м Пятигорскэ щылукълэшт чыплэу командэу «Мэщыкълэу».

Нэкълэушныгъэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЪ Нурбий.

Зэхъышъагъэр ыкълэу кълэдызыгъэкълэушныгъэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ логъэмкълэ, лэклэб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырлэу зэпхыныгъэхэмкълэу ыкълэу къэбар жъугъэм иамалхэмкълэу и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:

385000, кълэу Мыекълуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шхъалэу иапэрэу гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэр-пшъэдэклэушныгъэр зы-хырэ секретары: 52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зышъаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын логъэмкълэу, телерадиокълэушныгъэхэмкълэу ыкълэу зэлэу-лэушныгъэхэмкълэу и Министерствэу и Темыр-Кавказ чыплэу гъэурышлэу, зэуаушыхъатыгъэр номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зышыхауытырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кълэу Мыекълуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэкълэушныгъэр

пчъагъэр

3250

Индексхэр

52161

52162

Зак. 908

Хэутыным узчыкълэушныгъэр уахътэр Сыхъатыр 18.00 Зышыхауытырэр уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шхъалэу Дэрбэ Тимур

Редактор шхъалэу иапэрэу гуадзэр

Мэшлэушныгъэр Саид

Пшъэдэклэушныгъэр зы-хырэ секретары Жакълэушныгъэр Аминэ